

ההדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה-

טור <מכון שירת דבורה> - ג (או"ח רמב - שמד) יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס: 44 הודפס ע"י אוצר

לדברי רבינו חס וחס שם הרא"ש דהוא הדין ריחיים של מים שאסור
וכ"כ רבינו ירוחם נח"צ (ני"צ פ"ג ע"ג) וכו' בסמ"ג (שם ט):
ומ"ש רבינו וכן יראה דעת הרמב"ם שכתב המשתתף עם
הגוי במלאכה וכו'. הוא נפ"ו (ה"ו-ה"ז) וז"ל המשתתף עם הגוי
במלאכה או במסורה בחנות ין אם

המנו במחלה שיהיה שכן השנה לגוי
לכדו אם מעט ואם הרבה ושכן יוס
אחר כנגד יוס השנה לישראל לכדו
מותר ואם לא המנו במחלה כשיצאו
לחלוק נוטל [הגוי] שכן השבחות
כולן והשאר חולקין אותו ואינו
מוסיף כלום כנגד יוס השנה אלא
אם כן המנה במחלה וכן אם קבלו
שדה בשותפות דין אחד הוא, ואם לא
המנו וצאו לחלוק השכר ולא היה
שכר שנת ידוע יראה לי שהגוי נוטל
לכדו שביע השכר והשאר חולקין
עכ"ל ובסמ"ג (ד"ה ואם לא יא) וכן
יתבאר א"ס יש חולק דברים אלו:
והיבא שנוף המטור של ישראל
והאופה המסיקו נוטל חלקו במטור

והיהודי נוטל כך וכך ימים והאופה נוטל כך וכך ימים כחש שם
המסופות בשם רבינו אלמנן דאפילו המנו במחלה לא יועיל כיון שכל
המטור של ישראל וה"ל כמשיכר תנורו בשבת ואומר לגוי טול שכר
תנורי בשבת כשתסיקו לי בחול ולא דמי לישראל וגוי שלקחו שדה
בשותפות שיש לגוי חלק בגוף הקרקע ומכל מקום נראה מתוך
דבריהם דלא סבירא להו כוונתה [דככל ענין שרי כשהמנו יב] דמאחר
שכל אחד נוטל חלקו כקילו בשותפות דמי אף על פי שאין לגוי
חלק בו ולכן הרא"ש ושאר הפוסקים לא הזכירו דין זה וזלתי וכן
בהגהת אשר"י (פ"ד) שכתב דאפילו המנו לא מהני דלא שייך
לממר שיהא קנוי לגוי בשבת ולישראל ביום אחר בחול אם לא יקנה
לגוי חלק במטור שיהיה לעולם שלו בשבת:

[הח"א] וכתב א"א ד"ה תנור שלקחו ישראל במשכון מן הגוי
וכו'. גם זה שם וכן כתב גם המוספות שם וטעמא דמילתא
לפי שהוא גרוס הגוי ואין לישראל חלק בו וגם אין לישראל אומר
לו לעסוק בשבת אלא הגוי מקבל על עצמו שכל מה שיעלה שכר
המטור יתן אותו לישראל וגוי כי טרם דנפשיה טרם לקיים מלא:
[א"א] ואם לא התנו תחלה וגם לא באו לומר שיקח ישראל
יום אחר וכו'. גם זה שם נציא דלא איפטיעא וכחש הרא"ש
(פ"ד) דלזלזל נה לקולא וכן כתב רבינו ירוחם נח"צ (ני"צ פ"ג טע"ז)

דיום השבת בריבית שלו שרי דכיון שאין לישראל חלק בגוף המטור
ועצדת המטור כולה מוטלת על הגוי אם כן גוי כי עבד אדעמיה

פרישה

(ה) שלקחו ישראל במשכון מן הגוי. וקבל עליו הגוי שהשכר שיעלה מן
המטור יתן לישראל בריבית משתיו שאלנו מותר לטול שכר שנת לפי שהוא ברשות

חדושי מהר"ח והגהות

משום דמיחוי נשלונו דאם כן גם במטור ומרחץ וריחיים איכא למימר דמיחוי נשלונו אלא הטעם משום דכיון שחלק ישראל מהפעלה נאחזה במלאכה שהגוי
עושה בשבת משכר במלואה שנת היה ואסור משום שכר שבת ואם כן במטור ומרחץ וריחיים שאין חלק לישראל מהפעלה בכך מותר ואף על פי שהישראל נוטל
כל השכר של יום א' כנגד שכר יום השבת שנוטל הגוי אין זה שכר שנת אלא חילופי שכר שנת (כ"ח טע"ז) וע"ש נאחז: [ו] גם הרא"ש (טע"ז) וי"א א"א
מורה) נח"א סימן (פ"ג) [פ"ה] סבירא ליה כרבי אלמנן והנהגה אשר"י (נכנס הגדולה הנהגה כ"ד ד"ה דף קטז): [ו] אף על פי שדברי הרמב"ם הם
כשנשתתפו בשותפות ואין קבלה מאחד שהוא נדון ר"י ורבינו חס מדקאמר המשתתף עם הגוי ולא קאמר לישראל וגוי שקיבלו מלאכה או סחורה אפילו הם
מביא ראה מדברי הרמב"ם לדין ר"י ורבינו חס מפני שהרמב"ם השווה בפרק הנכר שכתב המשתתף וכו' וכן אם קיבלו שדה בשותפות דין אחד הוא וכו'
(שי"ר) נכנס הגדולה הנהגה הנהגה א"א: [ח] פירוש בעד"ה (פרישה א"א):

הנהגות והגהות

[ח] כן הוא ברא"ש וישיבת התנור הוא רק לישראל וכו' (כ"ה ברא"ש דפרי"ר ולא
כלפניו ברא"ש 'הנהגה') וכן הוא ברוב דפוס"י של הטור, אבל בחס"י וכן בדפוס"י
של הטור ליתא תיבת 'ירק': [ט] לפיכך בסמ"ג איתא ריחיים של גוי, וכנראה
שהוא ט"ס וצ"ל של מים כבאר"ש ור"י וכן הוא באור ודוע מ"ס עבודה וזה
ס"ק קמ"ב: ועיין בסמ"ג א"א סק"א שביאר טעם דנקט ריחיים של 'מים' דוקא,
ועיין באור"י שם שכתב על דברי ר"ח 'ומשמע שבימיו אירע לו מעשה מזה מדקנט
ה"ה ריחיים של מים' (ולכאורה משמע מזה דריחיים דנקט ר"ח הוא לאו דוקא
דעיקר כוונתו להשמיטנו הר"ן דלא כר"י שהתיר בתנור): [י] ברמב"ם איתא 'או'

אבל מדברי הרמב"ם נפ"ו (ה"י) נראה שסבור דלחומרא אזלין שבתא וכחז שאל לא התנו אסור לישראל ליקח שכר השבתות ד' וכחז הרב המגיד שם ו' שכן כתבו המפרשים וכחז הר"ן בפ"ק דעטרה וזה (א דסור ראשון) שכן דעת הר"ף ותנן טעם לדבריו. ולענין הלכה כיון דהר"ף והרמב"ם מסכימים לאסור הכי נקטינן:

[ב] וכתב הגאון מהר"י אבוהב ז"ל לדברי הפוסקים לחומרא יש להסתפק היכא שהתנו מחמלה ואם כן מלקו שבת [א] אם הוא מותר.

ולעניות דעתי נראה דמדמינן דהרמב"ם שסבור בנעיל ו' לחומרא פירש דאם נאז להשטן אלא התנו קאי ולא אהתנו בדפירש הראב"ד ממילא שמעינן שהכל תלוי בהתנו ולא התנו דכל היכא דהתנו הכל גומל שר [א]:

[ד, ה] וכתב עוד הנותן משותף לגוי להתעסק

בהם וכו'. נפ"ו (ה"ח) וכחז

סמ"ג (ג"ס פה כ"ה ע"ד). וכחז הרב המגיד וטעמא משום דאין מלאכה זו מוטלת על ישראל לעשותה שנאמר שהגוי עושה שליחותו וכן אין העסק יוכר ממנו הוא [א] עכ"ל והכל כ' (פ"י לא ל' ע"ג) כתב והטעם לפי שאין אותו שכר אלא שכר מעותיו והוא כשירות כלים שאין לנו שבתם כלים עכ"ל ולפי זה הוה משמע דאפילו לכתחלה יכול לימן מעות לגוי להעסק בהם כיון דמדמי ליה לשבתתם כלים וכלים אפילו לכתחלה יכול להשליכן ולהשכירן לגוי אלא שמדברי הרמב"ם שכתב הטעם מעות לגוי משמע דדוקא דיעבד קאמר אבל לכתחלה לא ומיהו אפשר דלישנא דהנזקין אינו מדויק דאפילו לכתחלה נמי שרי ולא הדעת נטוה: וז"ל [א] תשובה הגאונים [א] כתב רב שירא ושאלתם מר ישראל דיהב זוזי לגוי בשותפות או מעטלין כדי למכור אותם ולעשות בהם פטורה ושאל וטרא נהי בשבת וצול שרי לישראל למשקל מההוא רוחא או לא. תשובה (הדין) [הדין] חזקת דהאי דאמר רבנן משמא דראשונים דשרי אף אנחנו הכי שמעי לן מרבותא דלין דבר הוה הכי וזו מעיקרא ביד גוי דעבד נהי כדחזי הוה לבדו ולא שקיל ישראל וטרי בהדיה דלא אשכחן כזי הא מילתא אסור, אבל היכא דאיכא חטאת דידעא בשותפות דליה אסור, דהא מותר לישראל להשכיר שדיו לגוי ואף על גב דקא עבד בשבתא ושמע מינה דהיכא דחזי לישראל ביד דגוי דעבד גוי כדחזי וצין ומוצין כדניסא ליה ולא נריך ישראל למיעבד מדעם שמועד גוי מחזיקו בשבת ועבד מלי דהוה עבד ישראל ליה על ישראל איסורא כהכי אבל היכא דשותפין אינון ישראל וגוי עבדי תרתייהו וצומא דשבתא עבדי גוי צמקוס ישראל ואינו לאתאבד הדדי על מעשה שבת אסור דניסא ישראל וגוי שקבלו שדה בשותפות וכו' ואם נאז להשטן אסור פירוש אם נאז להשטן דאף על גב דהוה שבת בחלקו דגוי ואחד בשבת בחלקו של ישראל שרי אם לא יצאו להשטן אלא שבת [הוא] דגוי אם מרובה אם מועט כל דהוה ומקבל גוי על נפשיה דאי לא אחי ליה בשבת אלא דבר מועט לא מחשב אבל אם נאז להשטן דאי לא אחי שבתא נשבתא מלא וזו ואלא שקלים בשבת ו' וזו מלא לי וכל שכן אי בר ישראל חבט כהדין אסור עכ"ל: וד"ת מלשנים לגוי למכור כתוב בסמ"ק (פ"י רפ"ג ע"ג) שם שמואל כל שקלן לו שכן דדמי למשלח אגרות ביד גוי וקלן לו שכן דשרי וכחז המרדכי בפ"ק דשבת (פ"י רמ"ג) בשם סמ"ג [א] וסיים ט' ונלכד שלא יאמר לו מותר בשבת אלא בשבתא מכור וקנה לכתחשין:

[א] וברחוק שנקמחו ישראל וגוי בשותפות וגוי מחממו בשבת כשכל חלקו וטעם מחממו מה שמשכר ט' לישראל ודמיוס המול שניהם מחממים אותו כתב הר"ן בסוף פ"ק דעטרה וזה (ו' ד"ה ומה) דנראה לי דשרי גוי אדעתא דמחממה שלו קא עבד אף על פי שישראל משכר במלאכה שלו ה"ל (טו) כשכל שדה לגבי ארץ דאמרין דכיון דאריס אדעתא דנפשיה עבד אף על גב דמטי ליה לישראל רוחא שרי וליכא משום שכר שבת כלל וגם ליכא מפני שהיא נקראת על שמו דכיון שהכל יודעין שמרחץ זה י"ש לגוי חלק ט' ה"ל כשדה דכיון דעבד לארסותא אמרי ארסותיה הוה דעבד (א*) ולא חיקשי לך מההיא דפליא דמארי (ומספתא פ"י ה"י) ישראל וגוי שנקמו שדה או מרחץ [א] בשותפות לא יאמר לו עול חלקך בשבת וכו' דהתם כיון שישראל טול בחול כנגדו נמלא שגשגה הגוי שלוחו בשבת אבל הכא ששניהם מחממים בחול את המרחץ כשהגוי מחממו בשבת לאו שלימותא דישראל קא עבד אלא אדעתא דנפשיה קא טרם כאריס וישראל מטי ליה הנאה ממילא ומכל מקום דוקא ליקח מה שמשכר המרחץ בשבת בהנלעט שאר ימים אבל אם בפני עצמו לוקח לא ואף על גב דנתיבא אלא לידיה מיהו כשכר שבת. ואין נראה שיהיה כן דעת הרמב"ם (פ"י ה"י) שהרי כתב שהמשותף עם הגוי

דרכי משה

רמ"ה (א*) ועוד דסוף סוף הגוי לא יתחננו מלהחיותו בין שהוא נקרא על שמו או אין נקרא על שמו, אין מקום לאסור שכרו [א]:

פרישה

(ו) אלא חלקו שבת. לאו דוקא שכר חלקו דוקא קאמר דאם כן אין כתב עליו אלא מדברי הרמב"ם נראה לחומרא דהא לשון הרמב"ם משמע דעדיין לא חלקו אלא כל שלא כל לומר ועומד [א] לחלק בחלקו דמי: (ח) אבל מדברי הרמב"ם ז"ל יראה וכו'. ואפילו לדברי הרמב"ם יש תקנה שימכרוהו לאיש אחר ויחזרו ויקטעו ויחזו כשעת קנייה, דם יוסף:

חדושי מהר"י והגהות

[ט] דאז דוקא שכר חלקו דוקא קאמר דאם כן אין כתב עליו אלא מדברי הרמב"ם נראה לחומרא דהא לשון הרמב"ם משמע דעדיין לא חלקו אלא כל לומר כל שטומח לחלקו דמי (פרישה אות ו'): [א] עיין שירי נכנסת בגדולה (הנזק ב"י אות ג) בארסות: [א] ד"ל דאף כשהתנו מחמלה שבת לומר שטומח אחר כך על פי ההשטן ולא יעול ישראל יותר כגון שלא עבד גוי כל השבתות או שעבד חצי היום נגדו (דרישה אות ג): [א] עיין כ"ס (פ"ה) שדיה כח הר"ן וט"ו (פ"ק ט) ומחל לבי (פ"ק ט) ואליה רנה (פ"ק ט) ודוק: [א] אבל לעיל מיידי שהוה משותף בשמורה וישראל גם כן משתתף ט' אם כן מיהו כשלוטו (פרישה אות ט'): [א] בתשובה הגאונים שדיעט ט' צמקין מ"ג הובאה תשובה זו כנגדן אחר והכל עולה לענין אחד [א] כנ"ה:]

הגהות והערות

(ד) משמע וכלל ענין אסור, מהר"י: טו' תשובות הגאונים (ליק) סימן סח, ועיין תשובות גאון מורת ומערב סימן ג' וזה: טו' עיין היטב בב"י לקמן ריש סימן שו' שהביא ג"כ דברי הסמ"ג והסמ"ק ובר"ם שם ובשו"ע שם ס"ד ובכ"ז: [א] בר"ן שם ליתא "או מרחץ", אבל בתוספתא לפנינו איתא "שלקחו מרחץ" ובכ"ז ג' בר"ן, דין שדה הוא מבואר בגמ' בע"ז ולמה ליה לאמרי

במלכה או בשמורה ולא התנו כשיצאו לחלוק טעל הגוי שזכר השבתות כולן ומשמע דבחול שניהם עושים מלאכה או שמורה ובשבת עושה הגוי לבדו ואפ"ה כחז שיעול הגוי שזכר השבתות כולן ואם כדברי הר"ן ה"ל למישרי דהא גוי כי עבד מלאכה או שמורה אדעתא דמחלה דידה קא עבד ואף על גב דישאל מני ליה רוחא לית לן זה אלא שמתוך מה שכתב ולא חיקשי לך מההיא דמניא דמלא וכו' דהחם מין שישאל טעל מחול כנגדו ומלא שיעשה הגוי שלוחו בשבת אבל הכא שניהם מתמחין מחול וכו' נראה שדעתו לומר דהא דמניא ישראל וגוי שקבלו בשבתות וכו' מיתוקמא בשאין דרכם להמסקנה זה שניהם יחד אלא זה עובד יום [אחד] ואחירו עובד יום אחר ואפילו אם בשאר ימים שניהם מתעסקים יחד חוץ מיום שבת ויום אחד כנגדו שהגוי מתעסק בשבת וישאל ביום אחר שנגדו דהשתא ומלא שיעשה הגוי שלוחו בשבת אבל אם דרכם להמסקנה שניהם יחד חמדי ובשבת מתעסק הגוי לבדו דהשתא גוי אדעתא דנפשיה עבד לחופלה מחלה שלו הילך אפ"ה דמניא ישראל רוחא שרי והשתא אפשר לומר דהרמב"ם נמי מיירי בשאין שניהם מתעסקים חמדי יחד במלאכה או בשמורה אלא הגוי מתעסק יום שבת וזה מתעסק יום אחר כנגדו ומש"ה אפשר לישראל לטול חלק בריות השבת אלא אם היו שניהם יחד מתעסקים חמדי במלאכה או בשמורה ובשבת מתעסק זה הגוי לבדו שרי לישראל לטול חלקו מריות שבת דדמי ממש לההיא דמרחץ שכתב הר"ן כן נראה לי לישב דברי הרמב"ם לדעת הר"ן שאל"כ הוה ליה לכתוב שהרמב"ם חלוק בדבר:

[ו] בתרוב נמרדכי פ"ק דשבת (ס"ד רמז) שאם אפו גויס בנדרו של ישראל בשבת על כרחו ונתנו לו פת בשכר המעורר אסור ליהנות ממנו. וכתב עוד שם שכל שזכר שבת וחילופי שבת כא' אסור אפילו דיעבד דהא קמיי ואם נאלו למשטן אסור והא אם נאלו למשטן כמה נטל הגוי בשבת ומהה ישראל באחד בשבת דיעבד הוא ואסור עב"ל ואף על פי שאין כן דעת רב נטרוגא בשמורה שכתבתי בפ"ק רמ"ג (ג: ד"ה נחור) כב' דברי הרמב"ם שכתבתי בסמוך (לפיל ד"ה ומ"ש רמ"ש וכן יראה) הם כדברי המרדכי: בתרוב נהגות אשירי ספ"ק דעבודה זרה (ס"ד רמז) ישראל וגוי שקבלו מטבע מן המלך אם התנו עד שלא קבלו המטבע שיעשה הגוי בשבת והישראל מחול מותר ואם לא התנו מתחלה אם ישראל סיקם ישכיר את הגוי שיעשה חלקו בשבת דבדידיה קא טרחי ומותר כלל דמילתא בשכירות דבדידיה קא טרח מותר ואסור ליהנות ממנו בשבת שלא בשכירות אסור דשליחותיה קא עבד מאור זרוע כג' עכ"ל. ואין דעתו לומר שישכיר את הגוי בשכיר יום כדי שיעשה חלק הישראל [ו] הריות לישראל דהא ודאי פשיטא דאסור כיון שאינו משכירו אלא לשבת כדן אפילו בעושה בנפשה דהא שליחותיה קא עבד וכל שכן מטבע דהו מילתא דפרהסיא אלא ז"ל דה"ק ישכיר לגוי החלק שיש לישראל בבית המטבע בשבת כבן וכן יטעל הגוי כל ריות שבת דהשתא לאו שליחותיה דישאל קא עבד דבדידיה קא טרח ואף על פי שכתב הרא"ש (ע"ו ס"ד כה) דלא שרי להשכיר שדה או מרחץ אלא ע"י הבלגה שאר ימים אבל אם היה משכירה ליום אסור ליקח שכר שבת ויום טוב והזכירו רענו נסיון רמ"ג איכא למימר דהכא שרי משום פסידא [טז] וכמו שכתב המרדכי

דרכי משה

(א) ועיין לקמן סוף סימן רנ"ב (ד"ס אות ז) מדין הכאת המטבע בשבת: (ב) ועיין לקמן סימן ש"ה (ב"י בסוף הסימן ד"ס הארוך שם) דאין אדם מצווה על שביחת בהמה ביום ט:

פרישה

(ט) חולק עמו כ"ה השכר בשורה. והטעם כתב הרב המגיד משום דאין מלאכה זו מוטלת על ישראל שנאמר שהגוי עושה שליחותו וכן אין העסק יוצא ממי הוא. אבל לעיל מיירי שהוא משוקף בשמורה והישראל גם כן מתעסק בו אם כן מיהו כשלוט וק"ל. מורי ורבי (הגהות מהרש"ל לעזר):

חדושי מהר"י והגהות

[יז] ואפשר לישכיר על ידי קבלתו קאמר כי התם, מלאכה הנהיה כמינה יד (כנסת הגדולה נהגות ב"י ד"ה אלה):

הגהות והערות

כא' עיין מה שכתבנו למעלה אות ו' על הב"ח: (ב) ועיין שם בב"ח סי' ד"ה כתב ב"י: (ג) באור זרוע פסקי ע"ז (סופ"ק ס"י קמ"ב). ודין זה הובא ברמ"א ס"י רמ"ד סוף ו' ועי"ש במג"א סק"ה מ"ש בבאור הדברים: (ד) עיין בשו"ע התניא לעיל סימן רמ"ג כקטנים אחרון סק"ה מ"ש על דברי הב"י כאן: (ה) דייגים אלו המובאים כאן בב"י, הובאו בשו"ע בס"י רמ"ז ס"ה: (ו) עיין משנה ברורה ס"י רמ"ז סק"ה וסק"ה: (ז) בר"י ובהגהות מיימיות איתא: פסאן ולהבא הוא גובה ובענינים אלו יש להחזיר, וכ"כ דרצ"ך להיות כאן:

הלכות שבת סימן רמד

יא

שאומר לו לכשתגבה מאה דינרים (לג) אתן לך כך וכך: הגה וכן יוכל להשכיר המכס לכל השבתות לאיניייהודי, (לד) והאיניייהודי יקח הרווח של שבתות לעצמו, ולא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה, *דבמקום פסידא כהאי גוונא (לה) לא חששו (כ"י). וישראל הממונה על מטבע של מלך, (ו) (לו) דינו כדין הממונה על המכס, ואף-על-פי שמשמיעים קול בשבת בהכאת המטבע (הנהגות מיימוני פרק ו). ועיין לקמן סימן רנב. ויזהר (לז) שלא ישב הישראל אצל האיניייהודי

באר היטב

דת ודין סימן ו: (י) דינו כדין. ומותר ליתן כסף לאיניייהודי לתקן לו

משנה ברורה

(לג) אתן לך כך וכך. דהיינו שאין מזכיר לו יום השבת כלל, אלא בסתמא: אם תגבה כך וכך אתן לך כך וכך, אם כן לא הוי שכיר-יום, וגם לית כאן שכר-שבת כלל, שכבר שכר מהשר המכס של כל השנה עם השבתות בכלל [פמ"ג]: (לד) והאיניייהודי יקח וכו'. רוצה לומר, דבזה גס-כן מדינא שרי, דאיניייהודי כי עביד אדעתא דנפשיה עביד. וכתב המגן-אברהם, דגם משום שכר-שבת לית בזה אף שהוא משכירו לשבת לחור, משום דהרי הוא כאלו קנה ממנו המכס [והוי ליה כאלו יודע שיביאו לו אינסיייהודים סחורה בשבת, ומכרה בערב-שבת לאיניייהודי שהוא יקבלה ממנו בשבת, דפשיטא דשרין], וכן גבי מטבע, מוכר לו הורמנא בעלמא מה שיש לו מהמלך וכל הרווח יקח האיניייהודי, ואין בזה רק

שערי תשובה

הוא והוא מתעסק בה בחול מ"ם ליכא חשדא, כיון שדרך ליתן החצי, ובנותן

ביאור הלכה

וסמך אשיטת הרא"ש שם. וכבר העירו האחרונים בזה: * דבמקום פסידא וכו'. הקשה מגן-אברהם, דהלא משום שכר-שבת לא מקילינן אפילו במקום פסידא, כדמוכח בסימן רמג בתנור ומרחץ, דשם איכא לפעמים פסידא יותר ממכס, עיין שם; ותירץ דמכל מקום באותו היום יש פסידא במכס, דחשבינן לכל יום בפני עצמו, ורוצה לומר, מה שאין כן במרחץ דשם הוא רק מניעת הרווח. ועיין שם עוד מה שחירץ לבסוף, והעתיקוהו במשנה ברורה. ומשמע דבעצם הענין לא פסיקא ליה להמגן-אברהם לפי המסקנא שלו אם מקילינן כלל משום פסידא לענין שכר שבת; אבל הט"ז בסימן רמא סעיף-קטן ו סוכר בהדיא, דבמכס ש"זא עסק גדול [וכן גבי מטבע] לא אסרינן משום שכר-שבת, דאדם בהול על ממנו ואי לא שרית ליה אחי לירי איסור יותר גדול, וכן דעת התוספות שבת גס-כן דבהפסד גדול מקילינן לענין שכר-שבת גס-כן. ועיין בביאור הגר"א דמשמע מיניה דמה שכתב הרמ"א דבמקום פסידא כהאי

משום מראית העין, שיאמרו שהוא עושה לצורך ישראל, שישראל שכרו לכתוב בשבת ולקבל המכס; וזהו שכתב הרמ"א "ולא חיישינן וכו' דבמקום פסידא וכו'", ולא הזכיר כלל משכר-שבת. ועיין בביאור הלכה: (לה) לא חששו. דע, דמשמע מכל הפוסקים, דלא התירו אפילו במקום הפסד גדול אלא באופן זה שצייר השולחן-ערוך, דהיינו או בקיבולת או שמשכיר לו את גוף הרווח, דבכל זה העובר-גילולים אדעתא דנפשיה קעביד, אבל בשכיר-יום ממש אסור בכל גווי. ומזה תדע, שאותן האנשים המחזיקים בית-משקה, שלוקחין מערב-שבת איזה איניייהודי בביתן על יום השבת לעסוק במכירת המשקה, (לס) שלא כדין הם עושין, דאף אם נחשוב מניעת ריווח יום השבת להפסד גדול, מכל מקום הלא לא התירו בשכיר-יום ממש; וגם דאולי הוא רק בכלל מניעת הרווח, כמו שכתבו האחרונים לענין תנור ומרחץ, ועל-כל-פנים אין להתיר אלא באופן שצייר השולחן-ערוך והרמ"א, או (לו) שיקנה לו מערב-שבת כל הדברים שנותן לו למכור, (לז) ואף דעל-כל-פנים עדיין העסק נקרא על שם ישראל, זה מותר משום פסידא. ולפי מה שכתבנו לקמיה בשם הט"ז, יהיה מותר בזה לישראל לישב מרחוק ולשמור שלא יגנוב האיניייהודי מהעסק, אך שיהיה שלא יתערב בהעסק ושלא ידבר עמו כלום מענינים ההם, והוא דבר שקשה לזהר שלא לדבר כלום כשיושב שם, אך העולם נוהגין להתיר, והנח להם, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין [תו"ש]. והבוטח בה' ואינו מחפש צדדי קולות על שבת, אשריו: (לז) דינו כדין וכו'. ועל-כן מותר ליתן הכסף לאיניייהודי מבעוד יום בקיבולת, שאם יעשה לו מן הכסף כך וכך יתן לו כך וכך, או שישכיר לו הישראל הרווח שיעלה מזה בשבת להאיניייהודי וכו"ל, (לח) משום פסידא: (לז) שלא ישב הישראל, שהשכיר לו, או שלוחו. וכתב הט"ז, דמה שאסור לישב שם היינו כדי לידע מה היא ההתעסקות שעושה האיניייהודי וכדי לקבל הימנו חשבון על זה למחר, דזה אסור משום "מצוא חפצך", כדלקמן סימן שו סעיף א, אבל אם אינו יושב שם אלא כדי לשמור את האיניייהודי שלא יגנוב מן המכס, מותר; ומזה ניחא מה שנהגו מחזיקי רחיים מהשר להושיב שם ישראל אפילו בשבת, רק יזהרו שלא ידבר כלום בהעסק, עד כאן לשונו, וכן כתבו (לט) שארי אחרונים:

א ישראל ואיניייהודי וכו'. דע: ההיתר גמור הוא באם הישראל יש לו איזה עסק או מלאכה בשותפות עם האיניייהודי, שיתנו מתחלה קודם שלוקחין בשותפות: עבור אתה בשבת ותיקח כפי מלאכתך, הן רב או מעט, ואני אעבוד כנגדך יום אחד בחול ואטול כפי מלאכתי; ובשעת חלוקה יטול האיניייהודי שכר עבור השבת, והישראל יטול יום אחד כנגדו, הן רב או מעט. אבל אם לא התנו מתחלה, ובשעת חלוקה אומר לאיניייהודי: טול אתה כנגד עמלך בשבת ואני בחול, זהו ודאי אסור. ואם לא התנו מתחלה, ובשעת חלוקה חלקו סתם בשוה, זהו בעיא בגמרא ולא אפשרי, ופסק הרמב"ם לחומרא והרא"ש לקולא, והמחבר סתם כהרמב"ם, והרמ"א פסק בהג"ה כהרא"ש במקום הפסד גדול. ואם התנו קודם שבאו להשתתף כנ"ל,

שער הציון

(לס) דאפילו למאן דשרי שבות דשבות במקום הפסד לקמן בסימן שח, היינו כשאין לו עצה אחרת, אבל בזה הלא יכול לתקן הדבר מערב-שבת, וכמו שכתוב בשולחן-ערוך, או שיקנה לו מבעוד יום: (לז) היינו במשיכה ובכסף, ועל-פי הדחק בכסף בלחור, שיתן לו מקצת מעות על זה: (לז) כן משמע ממגן-אברהם סעיף-קטן יח במה שכתב לענין מכס היכא שמשכיר לו ערב-שבת: (לח) והיינו אפילו אם הוא סילתא דפרהסיא וידוע שישראל שכרו מהמלך. ושלא במקום פסידא, כגון באיש אחר שנותן כסף לאיניייהודי, על זה אינו מותר אפילו בקבלנות, אלא אם-כן עושה האיניייהודי בביתו, כדי שלא יהיה שם הישראל נקרא על זה, כן מוכח מאחרונים: (לט) הגר"ז וחייארם ושולחן-שלמה, ואפשר דגם המגן-אברהם בסעיף-קטן כ שכתב הטעם שלא יאמרו לצרכו הוא עושה, גס-כן מורה היכא ריש לחוש לפסידא, וכן כתב בספר תוספות-שבת, עיין שם:

הלכות שבת סימן רמד רמה

בשבת כשעוסק (י"א) [י"ב] *במלאכתו במטבע או בקבלת המכס (מרדכי פ"ק דשבת):

רמה ישראל ואינו יהודי שותפין איך יתנהגו בשבת, וכו' סעיפים:

א ישראל ואינו יהודי *שיש להם (א) שדה או תנור או מרחץ או ירחיים של מים (ב) בשותפות, או שהם שותפין בחנות בסחורה, (ג) אם התנו מתחלה בשעה שבאו להשתתף (ג) שיהיה שכן השבת לאינו יהודי לבדו (ד) *אם מעט (ה) ואם הרבה, ושכן יום אחד כנגד יום

א עבודת גילולים כ"ב
ושם
ב הראש שם

שערי תשובה

באר היטב

מעות כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל ואין לחוש כיון שהאינו יהודי עבד בשכרו, הג"מ, מ"א: (י"א) במלאכתו. לא מיבעיא כשהמכס הוא לישראל, אלא אפילו השכירו לאינו יהודי לשבתות ואין לו עסק בכך אפ"ה אסור, שלא יאמרו לצרכו הוא עושה. כתב ה"י: הא ראסור לישב שם היינו כדי לידע מה היא ההתעסקות שעושה האינור רח"ט מהשר להושיב שם ישראל אפילו בשבת, רק יזהרו שלא ידברו כלום בהעסק, ע"כ. והי"ד אהרן חולק עליו, דבכל גווני אסור לישב שם, ע"ש. אין לישראל לקבל דבר מאכל במכס אפילו לא הורא מחוץ לתחום ואין בו חשש צידה ומחזור, מ"א, ע"ש. ועיין בתשובת מהר"א ששן סימן קנז, ובספר דת דין סימן ה, ובספר משנה למלך בפ"י מהלכות שבת, ובתשובת פנים מאירות סימן לח:

(ב) בשותפות. דע, ההיתר גמור הוא באם הישראל שיש לו שדה בשותפות עם האינור, שיתנו מתחלה קודם שלוקחין השותפות: טול אתה בשבת ואני בחול אם רב או מעט, ובשעת חלוקה יטול האינור שכן שבת ישראל יטול יום א' כנגדו הן רב או מעט, אבל אם לא התנו מתחלה ובשעת חלוקה אומר: טול אתה בשבת ואני בחול, זהו ודאי אסור. ואם לא התנו מתחלה, ובשעת חלוקה לקח האינור יהודי בשבת בלא אמירת ישראל, זה נקרא לא התנו וחלקו סתם ובעיה הוא בגמרא ולא איפשטא, ופסק הרא"ש לקולא והרמב"ם לחומרא, דפירש בגמרא דאמר ואם באו לחשבון אסור,

ביאור הלכה

משנה ברורה

ובשעת חלוקה נתרצו לחלוק בשוה, זהו מותר אף להרמב"ם, וכמו שכתוב בסעיף ב. זהו עיקר הדינים שבסעיפים הראשונים, ויתר הפרטים וגם טעמיהן יבוארו לקמיה: (א) שדה או תנור וכו'. טעם הדברים אלו דבעינן התנו, דאי לא הכי, כיון דמתחלה בשעת עשיית השותפות היה מוטל המלאכה על שניהם יחדיו, ולהכי אם אחריכך יאמר להאינו יהודי: עשה אתה לבדך בשבת וטול לך כל הרווח של שבת, ואני אעשה לבדי יום אחד בחול כנגדו ואטול אותו לעצמי הרווח של אותו יום — הוי ליה כאלו מעמיד את האינור יהודי לפועל בידים, כאלו אומר לו: עשה אתה עבורי בשבת ואני אעשה נגד זה עבורך בחול, והוי שלוחו ממש [ותוספות]. ולפי זה, אם שותפו האינור יהודי בעצמו אינו עושה כלום, רק שאיננו יהודים אחרים הבאים לאפות מסיקין בו בתנור של השותפות ונותנים סך"מה בשכרם, יכול הישראל לקבל משותפו שכרו המגיע לו לפי חלקו אפילו אם לא התנו, ובלבד שלא יקח ממנו משכר שבת לבדו, אלא יקח ממנו סתם בהבלעת שאר ימים כדי שלא יהיה שכר שבת, ולא חיישינן משום מראית העין שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה, כיון שהיה שיש לאינו יהודי חלק בו [מ"א וש"א]: (ב) אם התנו מתחלה. הטעם, דכיון שהתנו בתחלה, (ב) לא הוטל על הישראל כלל מעיקרא לעשות בשבת, ואין האינור יהודי שלוחו: (ג) שיהיה שכן השבת וכו'. וגבי שדה (ג) צריך שיאמר לו: תעמול לזרע ולחרוש בשבת ותטול בשעת קצירה כנגד עמלך בשבת, ואני או שלוחי אעמול בחול ואטול גם כן כנגד יום שלי: (ד) אם מעט וכו'. דכיון דאינם מחשבין זה כנגד זה ליטול בשוה, אם כן אינם שותפים כלל ביום שבת וביום א', רק בשאר הימים, (ג) ולאפוקי אם מתנה עמו בשעת התנאי שלבסוף יבואו לחשבון שיהיה השכר לשניהם בשוה, דאסור, דעל כרחק הוא עמו כשותף גם ביום השבת: (ה) ואם הרבה. ואם אחריכך בשעת חלוקה באו לחשבון לומר: כמה נטלת אתה מרובה ואני מועט, נחלוק המותר, שיהיה לשניהם בשוה, דעת המגן אברהם לפסוק כדעת הראב"ד שמחמיר בזה, משום דאגלאי מילתא למפרע והתנאי דמעיקרא הערמה בעלמא הוי: (ד) יש מקילין בזה, כיון דהתנו מעיקרא. ועיין באליה רבה

שער הציון

(א) רש"י: (ג) בתי"וסף ומגן אברהם: (ג) רמב"ם וירודה דעה רצ"ד סעיף יג וכפי מה שביאר הש"ך שם את דברי הרמב"ם, עיין שם, וגם ה"י שם סובר כן לדינא, וכן משמע פה בביאור הגר"א כדבור המתחיל אם מעט: (ד) הוא דעת רש"י ותוספות בעבודת גילולים כ"ב ע"א. וה"י בסעיף קטן ב כתב דהרמב"ם גס"כ סבר כזה להקל, וכן כתב הב"ח שם כיוודה דעה דהרמב"ם שרי בזה [והוא סותר את עצמו למה שכתב בסימן זה דהרמב"ם מודה בזה להראב"ד, וכן כתב הפרי מגדים], וכן לפי מה שמפרש הש"ך שם את דברי המחבר אפשר דהוא סבר גס"כ כה"ב בזה, וכן כתב התוספות שבת. אכן ה"י שם מחמיר בזה, והוא סותר לדבריו שבכאן בסעיף קטן ב, וכן כתב בתוספות שבת, ועיין פרי מגדים במשכנות יצחק שישבו קצת בדוחק:

הלכות שבת סימן רמה

יג באר הגולה

ג הרמב"ם שם בפ"ק

השבת לישראל לבדו, (ו) מותר, (ז) ואם לא התנו בתחלה, כשיבואו לחלוק נוטל אינו יהודי שכר השבתות כולם והשאר חולקים אותו. יואם לא היה שכר השבת ידוע, יטול האיני יהודי לבדו שביעית השכר וחולקים השאר: הגה ויש מתירין השכר בדיעבד אפילו לא התנו, (ח) * וחלקו סתם (הרא"ש פ"ק דעבודה זרה וריבנו ירוחם ח"ב). ונראה לי דבהפסד גדול יש לסמוך עליהו. ויש אומרים שכל זה לא מיירי אלא בשותפות שכל אחד עוסק (ג) (נ) (ט) ביומו (ב"י), אבל כששניהם עוסקים ביחד

באר היטב

1234567

שערי תשובה

לומר מודע לא עשית כן בשבת שעברה, או כל המרק לא יפסיד שכר, כיון שיש כאן פסידא, שקשה להפקיד שומרים כל היום וכל הלילה לפי שהוא דרוק משמת הגנה והזיקר מצוי, וגם מותר שישב ישראל ויראה בשעת הורקת המצודה שלא יגנוב, וכמ"ש במשפחות שנהגו כהט"ז, אך להרחיק מן הכיעור וכדומה טוב שיעמוד מרחוק ויראה את מעשיו, ע"ש. ואם הישראל שיש להם מצודות דגים ושוברים א"י ולפעמים צדים בשבת, עיין בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' כד ובשו"ת הרשב"ש סי' תקצו. ועיין בגור"ר כלל ג סימן כא, בגבינות לחות שמביאים במצרים ביום ראשון על השוק למכור והוא ידוע ומפורסם שמלאכת שבת הוא ע"י שכירות, ואף שעושה בקיבולת אסור משום חשדא, אך כיון שהדבר צורך לרכיש יעשה ישראל תנאי עם האי"י בעל החלב שלא יקנה ממנו אלא יעשנה גבינות וא"כ יד ישראל לא אנדא במלאכה, וכיון שהוא דרך מקח וממכר אין אנו אחראין לטועים שיסבכו שהוא דרך שכירות, ע"ש:

(נ) ביומו. עיין בה"ט. ועיין בידאפרים דברים ברורים בפירוש דברי הט"ז

לומר מודע לא עשית כן בשבת. וה"ה כשישראל מחוייב לעסוק הכל והאיני יהודי מתעסק בשבת. כתב ב"י בשם ר"י: ואם אין לאופה א"י חלק בגוף התנור רק שישראל אומר לו מתחלה טול אחת לעצמך כך וכך ימים ובתוכו שבת כדי שתסיקו גם בחול, דמותר ג"כ בהתנו. וכתב המ"א, דרוקא לומר לאופה ב' ג' ימים דהיינו שכר שבת בהבלעה, והו' מותר בהתנו, אבל לומר טול אחת בשבת כדי שתסיקו בחול, אסור אפילו בהתנו, דהיי' כמשכיר תנורו בשבת ונוטל שכר שבת ע"מ שיתסיקו בחול, דלא דמי כשיש לא"י חלק בו ה"ל

ביאור הלכה

בברייתא שאמר הן רב או מעט, וכן משמע מלשון השולחן ערוך יורה דעה רצ"ד סעיף יג גבי ערלה, דדין אחד הוא עם ענינו להרמב"ם בכל הפרטים, ובשניהם העתיק המחבר את לשונו ממש ולא הזכיר כלל שיתנה הן רב או מעט, אלא על-כרחך כמו שכתבנו, דרצה הרמב"ם רק לאפוקי שלא יתנה עמו שיבואו לחשבון, וכלל הענין בלשון קצרה, וכמו שכתב הש"ך שם, דבזה העתיק הרמב"ם את סיפא דברייתא דאם באו לחשבון אסור: * וחלקו סתם. עיין משנה ברורה. וכל הדברים הוא מברייתא שם בגמרא כ"ב ע"א ומפירוש רש"י שם. ועיין במגן אברהם שהביא מריבנו ירוחם זה לשונו: ואם מסתמא לקח האיני יהודי בשבת בלא אמירת ישראל, בעיא ולא אפשיטא ולקולא, ואחרי"כ הביא פירוש רש"י על זה, עיין שם. ועיין בפרי"מגדים ולבושי"שרד שפירשו דלהרבינו ירוחם, כיון שלקח האיני יהודי מתחלה מעצמו סתם, אפילו אמר לו ישראל אחרי"כ: אתה נטלת את יום השבת ואני אטול כנגדו יום החול, גם-כן מותר, אבל לרש"י אסור זה, עיין שם. ולעניות דעתי נראה דהרבינו ירוחם לא כיון לזה, דכולי עלמא סברי דהישראל אסור לו להזכיר של שבת בשעת חלוקה אפילו אם כבר נטל האיני יהודי של שבת בתחלה, עיין בספר התרומה ובטור בריש הסימן, ולמה לן לומר שהרבינו ירוחם יחלוק על כולן? אלא כוונת רבינו ירוחם הוא לבאר

משנה ברורה

שהאר"ץ גם-כן בזה ולבסוף נשאר בצריך עיון: (ו) מותר. ואם לא נודע אחר-כך ריווח של כל אחד ואחד על יומו, כגון בחנות, (ה) רשאיין לכתחלה לחלוק בשוה [מ"א בשם רלב"ח]: (ז) ואם לא התנו בתחלה. כתב סתמא לאסור בלא התנו, אפילו אם לא אמר לו: עבוד אתה בשבת ואני בחול, וגם בשעת חלוקה לא הזכיר לו של שבת, אלא רוצה לחלוק עמו סתם בשוה, אפילו הכי אסור, כיון שלא התנו קודם שנשתתפו: (ח) וחלקו סתם. היינו, שבשעת חלוקה לא הזכיר לו ישראל את השבת לומר: אתה תטול כנגד יום עמלך בשבת ואני אטול כנגד יום עמלי בחול, אלא חלקו סתם בשוה, וגם מיירי שלא אמר לו בתחלה: עבוד אתה בשבת ואני אעבוד כנגדך בחול, אלא האיני יהודי עשה מעצמו שלא בציוויו, דאי לאו הכי אסור לכולי עלמא בכל זה, דגלי דעתו דשלוחו היה על שבת והוא עמל כנגדו בחול, כיון שמתחלה הוטל על שניהן יחד. ודע, דכל הסעיף הזה מיירי שהישראל והאיני יהודי הם שותפים בגוף התנור והמרחץ, אבל אם אין לאיני יהודי חלק בגוף התנור, רק שהוא מקבל חלק ברווח בשביל כזה מהני בזה אפילו כשמתנה בתחלה: טול אחת חלקך בשבת ואני יום אחד בחול, דכיון שגוף התנור הוא של ישראל, הוי ליה כמשכיר לו תנורו על שבת, שייסיק לו בשביל זה השכר, יום אחד של חול, ואסור ליטול שכר שבת. ועיין במגן אברהם שמסיק דיש לחוש להחמיר כדעה זו. ודוקא באופן זה שהוא שלא בהבלעה, (ו) אבל אם הוא בהבלעה, כגון שאומר לאופה: טול אתה שנים ושלשה ימים ואני שנים ושלשה ימים, שרי כשהתנה זה בתחלת השותפות. (י) ויש מאחרונים שסוברין דלא בעינן בזה שאין לאיני יהודי חלק בגוף התנור התנו מעיקרא, כיון שהוא בהבלעה: (ט) ביומו. דאז כיון דהישראל עושה כל יום א', הוי ליה האיני יהודי כשלוחו לעשות כל יום השבת בשבילו, ולכן בעינן שיתנה מעיקרא, וכנ"ל. (ח) וכתבו האחרונים, דהוא הדין אם האיני יהודי נתן מעות לישראל להתעסק בהם בחול, ובשבת מתעסק הוא, דאסור לישראל לקבל ממנו שכר מן הרווח שנולד בשבת, אלא אם-כן יתנה הישראל עמו מעיקרא שלא יהיה מוטל עליו יום השבת כלל, דאי לאו הכי, כיון דהמלאכה הזאת

שער הציון

(ה) נראה דבזה יכול הישראל להכריח להאיני יהודי שיחלקו בשוה, ובסעיף ב' הוא דוקא עלידי רצונו, וכמו שכתבנו במשנה ברורה שם: (ו) מגן אברהם: (י) עיין באלוהי רבה סעיף קטן א וסעיף קטן ח ובפרי"מגדים סעיף קטן ג ובידאפרים. ואם האיני יהודי נוטל חצי הרווח בכל יום עבור אפייתו, אף להמגן אברהם לא בעינן דוקא שיתנה מעיקרא אם הוא בהבלעה, דהא הוא כארס ממש, ולכן אם נתפרסם שהוא אינו שכירי"ום, דתו ליכא משום מראית עין כנ"ל בסיומן רמג, שרי: (ב) שיירי כנסת הגדולה ועולת שבת ומגן אברהם:

הלכות שבת סימן רמה

ד מורי אבות לדבר
הפוסק
ה בתיאור
מכיר
התוספת
גילולים כיכ ו תרמ"ב
שם מורי וחשובת רב
שרידא נאח

כל ימי החול ובשבת עוסק האינדיהודי לבדו, מותר לחלוק עמו כל השכר, ואינדיהודי (י) ארעתיא דנפשיה קא עבד, (יא) ואין הישראל נהנה במלאכתו בשבת כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות. ומכל מקום לא יטול שכר שבת אלא (יב) בהבלעה עם שאר הימים (ר"ן פ"ק דשבת, סוף פרק כל כתבי וסוף פ"ק דעבודה זרה): ב' היכא שהתנו בתחלה, אם אחר-כך בשעת חלוקה (יג) נתרצה האינדיהודי לחלוק בשוה, מותר: ג' היכא שלא התנו בתחלה, יש תיקון על-ידי (יד) שיחזיר המוכר להם דמי הקרקע או ימכרוהו לאיש אחר, ויחזרו ויקנוהו בשותפות ויתנו בשעת הקניה, ואם נשתתפו בחנות ולא התנו, יחזור כל אחד ויטול חלקו ויבטלו השותפות ואחר-כך יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה. ואם קבלו הקרקע לעשות בו מלאכה בשותפות, יבטלו השיתוף וימחלו זה לזה ואחר-כך יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה: הגה (טו) *ואם ירצה להשכיר לאינדיהודי חלקו (ג) בשבת או לשכרו בקיבולת, שרי, וכמו שנתבאר לעיל סוף סימן רמד לענין מכס ומטבע דשרי, וכל-שכן כאן דשרי עם שותפות האינדיהודי: ד' יוכל ישראל ליתן לאינדיהודי (ד) מעות להתעסק בהם, ואף-על-פי שהאינדיהודי נושא וגותן בהם בשבת, חולק עמו כל השכר בשוה, (טז) מפני שאין מלאכה זו מוטלת על ישראל לעשותה (יז) שנאמר שהאינדיהודי

באר היטב

לעשותה, ה"ז הא"י שליחותיה קא עבד, שכנה"ג, ע"ש. כשיש יום השוק בשבת אסור ליתן לאינדיהודי מעות מערב-שבת לקנות לו בשבת, כמ"ש ס"י שו"ס"ג, ע"ש, ודלא כמו שעושין הסוחרים בספינה שמוסרים הפשתן שלהם כשבאים לאיזה מקום לאינדיהודי למכור בשבת, וזה איסור גמור:

משנה ברורה

מוטלת על ישראל והאינדיהודי עושה שליחותו, אסור: (י) ארעתיא דנפשיה קעבד. בשביל חלקו, (ט) דהוי ליה כאריס דמותר מדינא, וכנ"ל בריש סימן רמג, דכיון שהוא לוקח בפירות עבד ארעתיא דנפשיה וחלק הישראל נשבח ממילא, והוא הדין כאן, אלא דשם אסור בתנור משום מראית העין שיאמרו שכירו הוא, וכאן ליכא מראית עין, דהכל יודעין שיש לאינדיהודי חלק בו: (יא) ואין הישראל נהנה וכו'.

רוצה לומר, דהנאתו הוא רק הנאה דממילא, אבל אין האינדיהודי עושה מלאכתו בשבילו להנותו דליהוי כשלוחו בזה, כיון דאין מוטל כלל על ישראל בזה לעשות בשבת, דהא בחול מחממין שניהם, ובשבת אין האינדיהודי יכול לכופו שיעסוק עמו, משום הכי בוודאי ארעתיא דנפשיה עבד: (יב) בהבלעה. דאי לא הכי מיחזי כשכר-שבת: ב' (יג) נתרצה האינדיהודי. רוצה לומר, שעלה, לפי מה שהתנו הן רב או מעט, על חלק השבת יותר מיום אחד החול של ישראל, ובשעת חלוקה נתרצה לחלוק בשוה, אפילו הכי לא אמרינן דאגלאי מילתא למפרע דהאינדיהודי היה שלוחו למלאכת שבת, אלא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה האינדיהודי, כיון דהתנו מתחלה שיהיה יום השבת שייך לו לבדו. ודוקא שריצוי של אינדיהודי שיהיה החלוקה בשוה היה בסתמא, שלא על-ידי עשיית חשבון מרווח שני הימים, אבל אם בא על-ידי עשיית חשבון, (י) שהישראל אמר לאינדיהודי בשעת חלוקה: את שקלית בשבת ק' וזי ואנא שקילנא ביום החול ג' וזי, מלא לי החסרון, ועל-ידי-זה נתרצה האינדיהודי להשלים לו, כבר כתבתי לעיל בסעיף-קטן ה' שיש דעות בזה: ג' (יד) שיחזיר המוכר להם. ובחושן-משפט איתא שצריך עתה קנין מחדש להקנות להמוכר, ולא סגי בזה שיחזיר לו הדמים והשטר-מכירה. ועיין שם סימן קפט וקצד לענין קנין האינדיהודי: (טו) ואם ירצה וכו'. עיין במגן-אברהם וט"ז (י"א) שנתקשו בזה מאד, דלמה יהיה מותר; ואינו דומה לסימן רמד, דשם שרי (י"ב) משום פסידא דוקא. ותירץ המגן-אברהם במסקנא, דהכא איירי שמשכיר לו את חלקו בשבת בהבלעה, דהיינו שמשכיר לו כל ימי השבתות שלו עם שנים ושלשה ימים מימי החול, דתו ליכא כאן משום שכר-שבת, ומה דשרי בקיבולת מיירי גם-כן שלא ייחד לו שבת בהקיבולת, אלא בסתמא: כל אימת שתעשה בעצמך ותורח לי כך וכך אתן לך כך וכך, ועיקר רבותא דהרמ"א, דקא משמע לן דלא חיישינן בזה למראית עין שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה, כיון שידוע שיש לאינדיהודי חלק בו. ומה שכתב "כמו שנתבאר", (יג) כוונתו: כמו שם דלא חששו למראית עין, וכל-שכן הכא דליכא מראית עין כלל כיון שהוא בשותפות עם האינדיהודי. וכן הט"ז מסיק דלינא דאינו מותר בזה אלא בהבלעה, ואף-על-פי-כן יזהר שלא לדבר עם האינדיהודי בהעסק בשבת, כמו שכתבו האחרונים בסוף סימן רמד: ד' (טז) מפני שאין וכו'. שאם היה מוטלת עליו אסור מדינא, כמו שכתב בסעיף א' שאם לא התנה שאסור: (יז) שנאמר וכו'. ומשום מיחזי כשכר-שבת ליכא,

שער הציון

(ט) ר"ן ומגן-אברהם: (י) וכן להיפוך, אם ריווח יום החול היה יותר מיום השבת, והאינדיהודי אמר לישראל מלא לי. כן איתא בתשובת הגאונים שהובא בבית-יוסף: (י"א) וכן הגרי"א בביאורו נשאר בצריך עיון בזה, ומשמע גם-כן דסבירא ליה דלא שרינן שלא במקום פסידא, ולא באר דעתי א' סבירא ליה כהט"ז דבענינו לא שייך להתיר כלל משום פסידא: (י"ב) עיין כהט"ז דבענינו אינו דומה כלל למכס, דשם שאני שהוא עסק גדול ואדם בחול על ממונו ולכן שרינן משום פסידא, מה שאין כן בזה לא שרינן שלא בהבלעה אפילו במקום דאי אפשר לו לבטל השותפות. דעת המגן-אברהם לא כירא דעתי בזה לפי המסקנא היכא דאי אפשר לבטל השותפות, עיין באחרונים, תוספות-שבת ופרי-מגרים ולבושי-שרד: (יג) לברשי-שרד. והוא קצת דוחק:

הלכות שבת סימן רמה

טו באר הגולה

א שם בתשובת הנאמן
ומדכי פרק קמא דשבת
בשם סמ"ג ח' תוספות
ורא"ש בסוף פרק קמא
דעבודת גוללים
ט מדכי פרק קמא
דשבת

עושה שליחותו, (יח) וכן אין העסק ניכר ממי הוא: הגה ודוקא בכהאי גוונא שהאינייהודי נרשא ונותן לחוד עם המעות, אבל אם כל אחד עוסק ביומו וישראל צריך לעסוק נגד מה שעסק האינייהודי בשבת, (יט) אסור (כ"י בשם גאון). וישראל שיש לו משכון מן האינייהודי, עיין לקמן סימן שכה סעיף ב' וג': ה' [*] מותר לישראל ליתן סחורה לאינייהודי למכור (כ) אם קצץ לו שכר, (כא) ובלבד שלא יאמר לו מכור בשבת. *תנור שלקחו ישראל משכון מאינייהודי, וקיבל עליו האינייהודי שמה שיעלה שכר התנור יתן לישראל ברבית (קצוצה) מעותיו, (כב) מותר ליטול שכר שבת, לפי שהוא ברשות האינייהודי ואין לישראל חלק בו, וגם אין הישראל אומר לו לעסוק בשבת, ואינייהודי כי קא טרח בנפשיה טרח לקיים תנאו: ו' (כג) *אם אפו אינם יהודים בתנורו של ישראל בשבת *על-כרחו (כד) ונתנו לו פת בשכר התנור, *אסור ליהנות ממנו:

שערי תשובה

שם היהודי לסייע עמו במכירה, ע"ש. ועוד כתב שאין לחוש מחמת שהמחשק צריך לכתוב בפנקס מה שמכר דהוי איסור דאורייתא, כמ"ש הב"י לענין מכס, יש לחלק דכאן אין לו הכרח שיכתוב ביום השבת, ועוד, דכדאי הרמ"א בסימן ש' לסמוך עליו לענין כתב שלהם, ע"ש. ועיין לעיל סימן רמז ס"ק ו' בשם הג"ב שמחמיר בענין כתב הדפוסין שלהם, ע"ש. ועיין בבר"י בשם ה"ר שלמה סאלמי הובאה בספר שעריישיעה כח"י: מי שיש לו אוצר חומץ והשר מכריחו שלא יהיה סגור בשבת, כע"ש אחר חצות יאמר לאינייהודי: כל אשר תמכור מכרים אלו אני נותן לך בכך פלוני, מהיום אני נותן לך שכר פלוני, אם תרצה מכור אותם היום, ואם כיום אחר יותר מסך הכדים ימכרם האינייהודי ביום אחר ויקבל שכרו משלם, והרב מהר"י ויין בעהמ"ת שעריישיעה חלק עליו וכתב דאין לו חקנה אא"כ יודיע לו זמן או קודם שבת או אחר שבת, שיוכל האינייהודי למכרם באותו זמן, וכיון שהודיע לו זמן מותר הישראל ליקח ממנו מה שנשאר בכירו אחר שבת, ע"ש:

ביאור הלכה

לאינייהודי זה שותפו או לאחר: * תנור שלקחו ישראל משכון וכו'. והוא הדין בכל אחד מכל הג"ל, לבוש, וכן משמע מתוספות דלא דוקא תנור, ופשוט: * אם אפו וכו'. עיין במשנה ברורה שכתבנו, דאפילו אם לא היה האפייה בעל-כרחו, גס"כ בהבלעה מותר בדיעבד, ואף דמהב"ח לא משמע שם בתחלה כן, מכל מקום מסוף דבריו שם שכתב דאין מי שחולק על הוראת רב נסים גאון, משמע בהדיא כמו שכתבנו, והלא שם היה ברצון, וכן משמע שם משארי אחרונים שכולם העתיקו דבריו להלכה, דהיכא דאיסורו הוא רק משום מראית העין בדיעבד שכרו מותר, והכי נמי כיון שהשכירו לשנה או לחודש, איסורו הוא רק משום מראית העין, כנ"ל בריש סימן רמג. והפריימגדים שם באות ה' כאלש-אברהם דייק מראש דברי הבית, דאם היה האפייה ברצונו, בדיעבד אסור אף אם היה בהבלעה, משום דמיחוי כשלוחו. ולא ידעתי כוונתו, דמסוף דבריו שם וכן משאר האחרונים מוכח בהדיא כמו שכתבנו: * על-כרחו וכו'. עיין בב"ח שם שכתב, דלדברי רש"י ורש"מ שפירשו הטעם דאם באו לחשבון אסור משום דמיחוי כשלוחו, לא שייך אם היה בעל-כרחו, ורק רבינו גרשון סובר דהטעם משום דמיחוי כשכר שבת, וטעם זה שייך נמי אף בבעל-כרחו, ונמצא לפי דבריו דין זה הוא לא אליבא דכולי עלמא. ולי נראה דעל עיקר דין זה אין רש"י חולק, דגם הוא מודה לסברת רבינו גרשון דהיכא דאסור משום שכר-שבת אסור אף בבעל-כרחו, ולכך סתם השולחן-ערוך את דינו בלי שום חולק, ומה שהוצרך רש"י לבאר הברייתא דאם באו לחשבון אסור משום דמיחוי כשלוחו, סברתו הוא דהלא הישראל עשה בעצמו יום חול כנגד מה שעשה אינייהודי ביום השבת ואין זה שכר-שבת גמורה, אלא דעל-ידיו שמיחוי האינייהודי כשלוחו כפעולתו בשבת, נמצא מה שנטול הישראל אחר-כך הוא כשכר-שבת, וכן משמע בהדיא ברש"י [שם בע"ג דף כב] דיבור המתחיל 'אסור' כמו שכתבנו, מה שאין כן בענינו דהוא שכר-שבת גמור, גם רש"י מודה דבכל גווני אסור אף בדיעבד אם לא היה בהבלעה: * אסור ליהנות. עיין בבגדיישיע שעל המדכי שאומר שם להר גירסא, דדוקא לכתחלה אסור לו לקבל שכר-שבת, אבל בדיעבד אם קיבל אין ההנאה מזה אסור, עיין שם ראיתו לזה, ומלישנא דשולחן-ערוך לא משמע כן, וגם ראיתו יש קצת לדחות, ואין כאן מקום להאריך בזה, וצריך עיון:

שער הציון

(יד) כן מוכח מביאור הגר"א. ופשוט: (טו) תוספות-שבת:

ומג"א בזה: [*] מותר לישראל ליתן סחורה כו'. וכתב בשו"ת ג"כ מהדורא תנינא סימן כט: מי שיש לו חנות פתוחה ברחוב האינס-יהודים ואינייהודי הוא שכיר לו לישב בחנות ולמכור, ונותנים לו שכירות ידוע לשבוע או לשנה, זה אסור, אלא צריך להוסיף ולפסוק מכל מאה או מכל אלף או מכל בכר דבר קצוב ואפילו פרוטה, ודבר זה יהיה לו חוץ השכירות, ואז אמרינן אדעתא דנפשיה עבדי, אבל לעשות החנות בביתו או במקום אחר, אם מפורסם שהמרים של ישראל כגון שהוא ע"י השגת חירות מהמלכות ע"ז ומפורסם שישראל ההוא השיגו, אסור, אף שהוא אמירה מע"ש שיעשה בשבת שבות ג"כ אסור. כמ"ש הב"י לענין מכס, אך כיון שהוא בקיבולת ואין כאן רק חשדא, יש לומר מהיכא תיתי מה"ח יחשדוהו שאמר לו כן בשבת, ולכן יש כאן מקום היתר. ומ"מ אין זה להקל רק במקום הפסד, שיש לחוש שאם יהיה סגור בשבת יפסיד החירות, וגם שישכיר גוף החנות לא"י דכי מעיל דנפשיה קא מעיל, דשכירות ליומא ממכר, וגם באופן המבואר שחור משכרו יקח דבר קצוב מהמכירה, וגם בחול לא ישכר

משנה ברורה

דהרי הוא בהבלעה. ועיין לקמן סימן ש' סעיף ג' וסעיף ד' ומה שכתבתי שם במשנה ברורה: (יח) וכן אין וכו'. רוצה לומר, דמשום מראית העין שיאמרו הבריות שהאינייהודי שכירו הוא ליכא גס"כ, דהלא אין העסק ניכר של מי הוא, שאם היה ניכר (יד) ונקרא על שם ישראל היה אסור, כמו שכתב סימן רמג סעיף א' גבי מרחץ, עיין שם. ומכל מקום כל זה (טו) אינו מותר אלא כשלא יאמר לאינייהודי שיתעסק בהם בשבת, אלא שהאינייהודי בעצמו עושה כן, וכמו שכתב כעין זה בסעיף ה': (יט) אסור. אם לא שהתנה עמו בזה קודם שנשתתף עמו, וכנ"ל בסעיף א': ה' (כ) אם קצץ וכו'. דאז אמרינן אדעתיה דנפשיה עבדי ואינו כשלוחו: (כא) ובלבד וכו'. ואם יום השוק הוא בשבת, אפילו כסתמא אסור, דהני כאלו אמר: מכור לי בשבת [אחרונים לקמן בסימן שד, עיין שם עוד בזה]: (כב) מותר ליטול וכו'. היינו אפילו שלא בהבלעה, ואין צורך להתנות כלום: ה' (כג) אם אפו אינם יהודים. עיין בב"ח סוף סימן רמג שכתב דאיירי דלא אפו בו רק בשבת, ועל-כן אף שבעל-כרחו אפו בו, אם יקבל את הככר נטל שכר-שבת, אבל אם אפו בו עוד שאר ימים, מותר לקבל מהם שכר-שבת גס"כ בהבלעה. ועיין בביאור הלכה, דזה מותר אפילו לא היה האפייה בעל-כרחו, דאף דעשה איסורא כמה שהרשה להם, וכנ"ל בריש סימן רמג, מכל מקום בדיעבד אין לאסור שכרו, דהאיסור בזה הוא רק משום מראית העין, וכמו שכתבנו בסוף סימן רמג במשנה ברורה סעיף-קטן טז: (כד) ונתנו לו פת. לאו דוקא, דהוא הדין אם נתנו לו מעות אסור לו לקבל מהם, ועובדא היה בפת [א"ר]:

שאם היא ג"כ עכורים לא תאמר על עצמה שהיא ישראלית ויש להאמינה למה שאמרה שהיא ישראלית.

אבל ממה שכותב כתר"ה שהוריו שלו גיירו אותה הרי משמע שאמה היתה נכרית דאם לא כן לא היו צריכים לגיירה. אך אולי גיירה לחוש להסוכרים דולד ישראלית מעכורים צריך גירות וגם אולי לא האמינו לאמה וגיירו לבתה מספק. אבל תמיהני על הוריו שאם הם שומרי דת איך הניחו לבנם שישא אותה אחר שגירותה וכי לא ידעו הם והב"ד שהטבילו אותה שגירות אסורה לכהן. וממה שלא השיאה בחור"ק ע"פ רב כנראה שאמרו להם שאסורה לה. וא"כ הרי נפסק או שפסולה לו או מצד שהאם היתה נכרית והיא גיורת או משום שגם ולד ישראלית מעכורים פסולה לכהונה.

בכל אופן יותר גוטה שאינה נכרית והגירות היתה רק לחומרא בעלמא ואסורה עליו מספק פלוגתא דרבנן ואין לשום רב להזדקק להם לסדר קידושין כדלעיל.

יידו.

משה פיינשטיין

סימן ז

בענין נאמנות ע"א על תינוק שהוא בן אב ואם יהודים ומכשרים

כ"ו אייר תש"כ.

מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר נחמן יוסף גאלדשטיין שליט"א הגאב"ד מאנטונוויל.

הנה בדבר מי שלקח ילד לגדלו שקורין אדאפטירן ויודע שאביו ואמו יהודים וליכא חשש ממזרות. ג"כ אסור ליקחנו באם הוא באופן שלא ידעו מי הם מצד האיסור דזמלאה הארץ זמה שאר"א בן יעקב ביבמות דף ל"ז מחשש דאולי יודמן אח נוסא אחותו אף רק בספק מצד אב לבד וכ"ש בספק גם מצד האם ונוסף גם לשמא ישא אמו וכדבארתי זה בספרי אגרות משה על יו"ד סימן קס"ב עיי"ש. ורק אם כבר נשתקע שם האב והאם אין לאסור מצד זה ויהיו מותרין לישא ולהנשא משום דאזלינן בתר רובא אבל אם עדיין לא נשתקע ועל ידו ישתקע אסור. ולכן עתה שכבר נעשה הדבר אף אם על ידו נשתקע ועבר איסור זה מ"מ יהיה מותר לישא אשה מכיון שאיכא עד שהוא נולד מיהודים כשרים מצד האב ומצד האם ואינו ממזר.

בעילת זנות וגמר ובעל לשם קידושין כדסובר הריב"ש ופסק כן הרמ"א בסימן כ"ו והמחבר בסימן קמ"ט סעיף ו'. ואף שאנו מחמירין שלא להתירה בלא גט מ"מ ודאי אין להחשיב מחמת זה כניסת. ואף שיש דברים ששעת הדחק נחשב כדיעבד והבא כיון שיש להם בן שודאי יש להחשיב בשבילו כשעה"ד שלא טוב להבן שיתגרשו הוריו. אי אפשר להתיר כאן מחמת זה. דהא בעצם כיון שהוא ספקא דדינא דאורייתא היה לו להוציא והמל"מ בפ"ז מא"כ ה"ז נשאר בקושיא על הרמב"ן והמ"מ שפסקו שאין מציאין דמ"ש מספק גרושה שאף בניסת תצא. וצריך לומר כתירון שעה"מ בפס"ו ה"ג בסופו שכיון שלהוציא בכפיה אם היא כשרה לו היה זה גט מעושה שפסול לכן כיון שאיכא מ"ד דכשרה אין לנו להוציא בכפיה מאחר שלדידה יהיה גט פסול ול"ד לספק גרושה במעשה שלכו"ע כיון שהוא ספק דאורייתא אסורה עליו עיי"ש והובא בפ"ת סק"ג שנמצא שרק אנו אין כופין אותו לגרשה אבל אומרים לו שצריך לגרשה אם חושש בעצמו להאיסור. וא"כ איך יסייעו לו להשאירה אצלו. ולכן אין להזדקק להם לסדר הקידושין.

וגם הוא בעצמו לא ירויה כלום דהא להרמב"ם בלא קידושין קיל מבקידושין דסובר בפ"ז מא"כ ה"ב דדוקא בנשאה הכהן בקידושין לוקה על גרושה וחללה חונה ובעל שלא בקידושין אינו לוקה ויעבור רק על איסור פנויה שהוא רק מדרבנן. ובאופן שהיא מיוחדת רק לו שהיא כפילגש הרי להראב"ד ורמב"ן ליכא איסור ועיין בב"ש סימן כ"ו סק"ב שגם להרא"ש והסור ליכא איסור ברור. ואף שלראב"ד יש לאו אף בלא קידושין מ"מ לא ירויה כלום.

סימן ו

בענין אשה שאינה שומרת רת שאמרה על עצמה שהיא יהודית

ובדבר מה שאין ראייה על אם אשתו שהיתה יהודית רק מה שהיא אמרה לבתה ולו שהיא יהודית. נראה דלתוס' ורא"ש יבמות דף מ"ז דבאדם שבא ואמר ישראל אני נאמן משום דרוב הבאין לפנינו בתורת יהדות ישראל הם. אינו דוקא שראינו שומרי תורה ומצות אלא אף על אמירתם לבד שהוא ישראל הרי הרוב ישראל משום דעכורים לא יאמרו על עצמם שהם ישראלים בכל המדינות שידוע שרובא דרובא דהעכורים ואולי כולם הם שונאי ישראל ומתביישים לומר שהם ישראלים. וכ"ש באשה שהיא נשואה לעכורים

מהמסחר שאין להם שום דעה בהמסחר אף לענין חלקם לבעלים שלידי לשותפות במקצת שיש לו דעה כבעלים. וגם אין הקונה שערס רוצה להיות בעלים בהמסחר ואינו רוצה לקנות כלום בהמסחר אלא הוא רק כקונה ריוח והמסד שיהיה בהמסחר לפי סך כך וכך שקנה. ויותר נראה שאין בהם גדר קנין בדינא שהוא לקנין דבר שלא בא לעולם. רק מצד קניני דיני המדינה. ומה שלפי תנאי המכירה יש לבעל השערס דעה לבחירת פרעוידענט הוא רק פטומי מילי בעלמא כי למעשה משאירין לעצמן יותר מהרוב שלא שייך שיאמרו דעה וגם הקונים אין רוצים לומר דעה בזה כי אין כוונתם לקנות זה ולכן לעד אין לחוש למה שעושים הבעלים דהקאמפאניעס שאינו נוגע להם. ואף אם יש גם יהודים בהבעלים אין להתשיב מסייע לעובר עברה שהמסחר יעשו גם כשלא יקנה שערס מהם כי לא חסר מי שיקנה שערס והקונה קונה רק לטובת עצמו ולכן אין בזה שום איסור וכמו שנתהגין הרבה בניא ואף יראי חטא לקנות. אבל דאי לקנות מזה מרובה כי עד שיתחשבו בדעתו יש לאסור אף בפעקטערע ומסחר של עכרים כיון שלא התנו כמו שצריכין להתנות כשעושה ישראל שותפות עם עכרים כדאיתא בש"ע א"ח סימן רמ"ה.

והנני ידידו מקירו.

משה פיינשטיין

סימן ח

בנערה מוחזקת בנכרית ואומרת שאמה בת ישראלית שנשתמדה וניסת לנכרי

י"ד טבת תשי"ט.

מצ"כ ידידי מהר"ד אייזיק נילאם שליט"א.

בדבר הנערה שמוחזקת בנכרית ואומרת שאמה היא בת ישראלית שנשתמדה וניסת לנכרי ונתגדלה בנכרית והחזיקה עצמה לנכרית וניסת לנכרי ומחן נולדה נערה זו אם יש לנערה זו דין בת ישראל אף שהוא דור שני דמ"ש. והיא באה מצרפת וא"א לידע הדבר. פשוט לעד שאינה נאמנת דרך כשיש לו חזקת ישראל או רוב ישראל נאמן לומר שהוא ישראל וגם לומר שנתגייר במינו כמפורש בתוס' יבמות דף מ"ז ד"ה במוחזק דאף בתורל שרוב עכרים מ"מ רוב הבאין לפנינו בתורת יהדות ישראל הם. וכן צריך לומר גם בכונת התוס' פסחים דף ג' דהוכיחו מזה דנתגיירתי

ובדבר נאמנות ע"א הנה להכשירו לקהל מאיסור ממזרות נאמן ע"א אף באופן שקבוע שם גם ממזר להעיד מי הוא הכשר עיין באה"ע סימן ד' בב"ש ס"ק ס"ב וכ"ש הכא. דהרי עדיין לא נעשה עליו שם אסופי וגם דכיון שנטולין ממון אולי הוא כבשגי רעבון שיש להאמינם לטעם הרמב"ם פט"ו מא"ב הל' דהוא משום שיש טעם על השלכתם ועל שתיתקם עד שנאמף דהכא נמי בשביל הממון שלקחו הוא וממילא נאמן גם ע"א. וגם עצם הדין דביצא שם אסופי צריך ב' עדים אינו ברור דאף שאיתא כן בירושלמי פ"ד דקידושין ה"ב לא הזכיר זה ברמב"ם וש"ע. וא"כ אפשר לא פסקו כן מאיזה טעם. ולכן הכא ודאי יש לסמוך להאמין ע"א שאומר שידוע ממני נולד. וממילא לא עבר גם על וטלאה הארץ ומה שהרי זה העד שידוע את האב ואת האם כשיצטרך לישא אשה הרי יכול לשאול ממנו אם היא קרובתו.

ולעצם כשרות העד הנה אם הוא מתנגד בכשרות הוא בחזקת כשרות וא"צ עליו עדים להכשירו ואם אינו מתנגד בכשרות כגון שהוא רב אצל קאנטער-וואסיזון וכדומה לא יועילו עדים להכשירו ובסתמא אין לחוש לפסול ויש לסמוך עליו.

אבל הכא דהספק הוא שמא הוא משל עכרים וחרוב הם עכרים ובמרט מאלו המוכרין ילדיהן ודאי הם רובא דרובא עכרים יש לן להצריך שני עדים דמה שנאמן אדם לומר שהוא ישראל אף במקום שרוב עכרים כתבו התוס' דיבמות דף מ"ז משום דרוב הבאים לפנינו בתורת יהדות ישראל הם וזה הא לא שייך בתינוק וא"כ לומר שהוא ישראל הוא נגד הרוב וא"כ יש להצריך שני עדים להתשיבו ישראל להשיא אשה ולהאמינו לעדות וכדומה ועיין בפ"ה י"ד סימן קי"ט סק"י ו' דלהעיד על איש שהוא נאמן צריך ב' עדים וכן הביא במהרי"ט אלגזי דף ל' אות ל"ב ד"ה והנה הראב"ד גם בשם מחנה אפרים עיי"ש וכ"ש בכאן שהוא נגד הרוב שיש להצריך שני עדים. ולכן למעשה טוב להטבילו לשם גרות מספק ואין צורך להט"ף דם ברית כיון דהרבה ראשונים סברי שא"צ להט"ף דם ברית בגר שנתגייר כשהוא מהול לכן בכאן שהוא ספק ישראל יש לסמוך שלא להט"ף דם ברית. אף יש לחקור אצל הרב המעיד שהוא ישראל אולי ידוע מעד אדם שידוע שהוא בן ישראל וישראלית ויהיו שני עדים.

ובדבר ליקח שערס מקאמפאניעס שעושין מלאכה ומסחר בשבת הא חזינן שנתפשט להיות הטעם פשוט שאין להתשיב את הקונים שערס שהוא רק משהו

עבד כדאיתא ברפ"א וכונתו מוכרחין לפרש דהוא דוקא כשגם העכרים אינו מחוייב לעסוק בשבת. דאם העכרים מחוייב מצד תנאם אפילו כשלשעשרים אינו רוצה מצד עצלות וכדומה הרי הוא כשלוחו לזה ועשייתו הוא בשביל חיובו מתנאי הישראל. אבל כשאינו מחוייב מצד תנאם אף שמבין העכרים שאם לא יעסוק בשבת לא יהיה דעת הישראל נוחה מזה ויראה להסתלק מהשותפות מותר דכיון שלא התנה הוא עכ"פ אדעתא דנפשיה. ואף שבהא דמכס בסוף סי' רמ"ד משמע דמותר אף כשמחוייב העכרים לקבל המכס בשבת. הא איתא בט"ו סק"ו ובשי"ן ס"ק י"ח דהתירו משום פסידא עיי"ש וזה לא שייך בשותפות דלא נחשב זה הפסד לאדם כשלא יעשה שותפות עם העכרים ולא ירויח מהשבת.

ומה שיתנה עם העכרים בין כאופן א' בין כאופן ב' ודאי נכון יותר שיכתבו זה בשטר ואם יעשו השותפות בשטר של ערכאות ע"י לאיצר ודאי צריך לעשות שטר שיהיו מפורשין התנאים שהתנו. דמה שידברו בע"פ אינו כלום דניכר שהוא רק להערמה. אך אם יעשו שטר מתחלה עם תנאים אלו יהיה מותר אף אם יש להם טעם לעשות השטר שע"י הלאיצר בסתם שותפות דיכול לסמוך דעיקר השותפות הוא ע"פ השטר דמתחלה כמו שהתנו אף אם לא יהיה לו תוקף בערכאות כיון שהאמינו זה לזה. אבל אם יעשו השטר דסתם שותפות ותחלה יהיה אמור כיון שלא בטלוח עיין בסעי' ג'.

ושותפות הנקרא קארפאריישאן הוי ג"כ לענין שבת כסתם שותפות וצריך להתנות באחד מן הדרכים שנתבאר. ושטר מכירה לעכרים כדרך שנתגין במכירת חמץ אין לעשות במדינותינו בכאן ואין למילף ממה שעשו ביוזאפ בשדות וריחים בשטר מכירה לעכרים. ידיו.

משה פיינשטיין

סימן צא

בדבר שותפות עם ישראל מומר לח"ל שבת

ג' מרחשון תשי"ז.

מע"כ ידידי הרב מהר"ר דוד סילווער שליט"א.

הנה בדבר שדחיקא ליה שעתא ורוצה אשתו להכנס בשותפות עם אחת שאינה שומרת שבת בבית

הוא דין אחר לא היה ראיה לדין אלא ודאי שדינם שזה לשלנו אלמא דצריך גם לדין לברך יוצר אור בטעם ולא בדרך מתחלה אף כשנזכר אחר שכבר קרא ק"ש וגם כבר התפלל. וזה פשוט שברכות ערבית הם כשל שחרית ולכן צריך לברך המעריב ערבים אף אחר שהתפלל ואף אחר זמן רב אם עדיין הוא לילה. ואולי גם עד הנץ כשלא נזכר קודם.

תכונתי שאאמיר הגאון זצ"ל הורה לאחד שטעה ולא אמר השכיבנו ונזכר אחר התפלה שצריך לומר אז השכיבנו. אבל משום שהשכיבנו אינו יכול לומר אלא עד עלות השחר כדאיתא בברכות דף ט'.
א"צ חתומה

משה פיינשטיין

סימן צ

בענין שותפות עם עכו"ם לענין שבת

מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר יעקב קורלאנד שליט"א.

בדבר אם מותר לישראל לעשות שותפות עם עכו"ם לכתחלה בתנאי המבואר בסי' רמ"ה. ודאי מותר אף לכתחלה ויתנה עמו שעל יום השבת ועל יום אחד קבוע מימי החול אינם שותפים אלא שיום השבת שייך להעכרים בין יהיה ריוח או הפסד ויום אחד קבוע מימי החול שייך להישראל. וצריך שיהיה מסחר כזה שיהיה האפשריות לידע כמה היה ביום השבת וכמה היה ביום הקבוע להישראל ואז אף אם בשעת חלוקה נמצא מלחשוב וחלקו בשותף משום האומדנא שמסתמא היה בשותף או שרצו לפתול זה לזה מותר. אבל אם אי אפשר כלל לידע כמה יהיה ביום אחד ריוח או הפסד אסור בתנאי כזה כי הוא רק פסולי מילי בעלמא. ומה שאיתא במג"א סק"ב בשם מהר"ל חביב דלא נודע בכמה השכירו בשבת כגון בחנות. אין הכוונה דבחנות א"א המציאות לידע כלל דאז היה אסור אבל צריך לומר שעכ"פ אפשר אף בחנות לידע כשיטריחו אך שבתות קשה לידע ולכן אירע פעמים שלא נודע כמה היה הריח ולא נאסרו בשביל זה.

וכן יכול להתנות עם העכרים שמצדו אין מחוייבין לעסוק בשבת כלל אלא שיש רשות להעכרים אם ירצה לעסוק בשבת אף שהוא להרויח לשניהם ויהיה מותר לחלק כל השכר בשותף דעכרים אדעתא דנפשיה קא

פימן צב

ברבר הנסיעה בספינות שמנהיגיה הם ישראלים

ח' מג"א השט"ו.

מע"כ ידידי הרה"צ הגאון המפורסם מהוררמ"מ שניאורסאן שליט"א האדמו"ר מליובאוויטש.

את מכתבו אלי והעזתקת מכתבו להרבנים שבא"י קבלתי אבל ידע כ"ג שאין שייך כלל להוראתי. כי זה ברור ופשוט שאסור למנהיגי הספינה לחלל שבת אף אם יתלינו ביום א' כי ליכא שום סכנה בזה"ו להעמידה בים וגם ידוע לכל אף לאין ידוע פרטיות הנהגת הספינה. שאף אם הולך ע"י אוטומאט נמי צריכין לאנשים שיעשו מלאכה, ולכן אין שום היתר לחלל שבת להוליך הספינה וגם ע"י עכ"ר יש לאסור וחי' לפני להתיר, ואין פלת זה על דעת הר"ג שאתיר דבר כזה, וגם ידוע ומפורסם לכל מה שאמרתי בזה בפירוש שאסור להם להוליך הספינה. אך שאלה זו לא נשאלה לפנינו כי אין שייך לשאל זה באמעריקא והרשעים אין שואלין שאלות.

והשאלה שבכאן היא רק לאיזה יחידים אם מותרין ליסע בספינה זו אף שהם לא יעשו מלאכה הא יעברו על הנהגת ממלאכת שבת שעבר ישראל כמזיד, שע"ז הוריתי שלא חמור זה ממלאכה ממש שאם תפליג באב"ג מותר אף בידוע שיהיה אח"כ פקוח נפש ויצטרך לעשות מלאכה ולהנוסע יהיה פ"ג דאין בידו להעמיד הספינה, והוא מותר עוד מכש"כ דאין עושה מעשה ובע"כ הוא נזהג, וגם יש שאינם נזהגים כלל דלא איכפת להו כלל אם יהיו בדרך עוד יום.

אבל מ"מ אין להתיר אף בג' ימים דקמי שבתא מטעם שנימא שיש מצוה בהנסיעה כה"א שהביא המג"א ס"ק ט"ז, דהיתר מצוה כיון שהוא עכ"פ דבר איסור אין להתיר אלא באי אסור ליסע באופן אחר שזה לא שייך בזמננו שיש ספינות אחרות של א"י מאמעריקא וממדינות אחרות. אבל ההיתר דקדם ג' ימים שהוא אינו מחייב להזהר עתה מלהכנס לדבר שיהיה סכנה בשבת ויהיה מוכרח לעבור איזה איסור דשבת, שליכא איסור כלל דלכן אף שלא לצורך כלל מותר כגון רק לטייל בעלמא, יש להתיר אף שיכול גם ליסע בספינות של נכרים מאחר שיש לו רצון וצורך הנהגה גופנית או טעם אחר ליסע יותר בזו אף שאין בזה דבר מצוה, זהו מה שהוריתי וזהו טעמי ונימוקי, ובדאי היה מן

כביסה אם יש בזה אומן שתהא מותרת, גרעה לע"ד שלא כל הדברים שהתירו בישראל שעשה שותפות עם עכ"רם בא"ח סי' רמ"ה שייך להתיר בישראל אלא היתר זה לבד שיהיה שותף עמו רק לימות החול לבד וימי השבתות וימי י"ט לא יהיו שייך לו כלל לא לשכר ולא להפסד, והוצאות שהם על כל השנה או החדש כגון שכירות המקום וכדומה יכולין להחשיב לפי חשבון הימים אף שלכאורה יהיה לו הנאה ממה שעושה שם שותפו בשבת דאם לא היה עושה בשבת היה כל השכירות וכדומה על חשבון השותפות דהיו משלמין כל השכירות בעד הששה ימים מ"מ אין לאסור זה כיון דעכ"ר השכירות הוא על כל הימים וא"כ מתחלה לא נתחייבו מהשותפות דמי שכירות רק כפי חלק הששה ימים.

וגם דוקא אם השותף שאינו שומר שבת א"צ להשותף השומר שבת שיכול לנהל העסק בעצמו או שיש לו שותפים אחרים, דאם בלעדיו לא יוכל לנהל העסק נמצא דבזה שנשתתף עמו גרם ששותפו יחלל שבת ואף שהוא ביום שאינו שותף של ישראל אסור.

והיתר שיש בשותפות עם עכ"רם שיתנו שלהעכ"ר יהיה שכר השבת ולהישראל יהיה שכר יום אחד כנגדו אין להתיר בישראל שמחלל שבת כיון שנתנה ממלאכת הישראל דע"ז נתרצה שיהיה להשומר שבת יום אחד מימי החול, וכן ההיתר שכתב הרמ"א שם בשניהם עוסקים יחד בחול ובשבת עוסק העכ"רם לבדו שמוותר לחלוק כל השכר מטעם דעכ"רם אדעתא דנפשיה עביד נמי אסור בישראל דהרי נהנה ממלאכת ישראל בשבת.

ומה שתעשה אשתו יותר מלאכה מכפי המוטל עליה מצד השותפות ובעבור זה תרצה האינה שומרת שבת ליתן לה מהריח של יום השבת, הנה זה אסור כיון ששכירותה יהיה מריות של השבת הרי נמצא ששייך גם לה העסק של השבת, אלא צריכה לקבוע לה שכירות עבור מלאכתה ולא יהיה נוגע לה כלל מה שתעשה השותף שלה בשבת, ידידו.

משה פיינשטיין

אלא למי שקבע ושילם בע"ש לא יהיה מוכרח להאכיל להבאים מחוץ אין להתיר שום דבר.

והצני ירדה.

משה פיינשטיין

סימן פח

בשבתות עם נכרים בבית מטבחים לאחרים ולהשוחטים

כ"ה סבת תשכ"א.

מע"כ גיטי כאחי הרב הגאון המפורסם מהר"ר יצחק אייזק הלוי שמאל שליט"א.

בדבר מה שרוצים בעלי בית המטבחים שהם נכרים שהשוחטים והרבנים יהיו שותפים בכל העסק של בית המטבחים ובכל זה יש לחוש שיסגרו העסק והוא הפסד גדול להשוחטים והרבנים. הנה אף שמצד שבת שיעבדו הנכרים שם יש העצה שאיתא בע"ז דף כ"ב בשותפות עכ"פ להתנות שהשבתות הי"ט יהיו לנכרים בין לריח בין להפסד וכנגדן יהיה להיתודים מימי התול והשאר שותפות, וההוצאות מפורעלים ודמי שכר הבנין והכלים יהיה לפי חשבון של כל יום ויום. אבל כיון שאין חלקי השותפות שוין הוא דבר קשה להתנות זה כי יצטרך לחלק לשעות ואין דרך לכתוב בפנקסי החשבונות מה נמכר בכל שעה אלא בימים. ונמצא שלא יהיה אפשר שיהיה היכולת לקיים מה שהתנו שממילא הוי כפוטמי מילי בעלמא. ואף שאם בשעת חלוקה נוצרו לחלק בשוה מותר כראיתא בסימן רמ"ה סעיף ב' הוא דוקא כשאפשר גם לחלק כמו שהתנו. אבל כשא"א הוא כלא התנו כלל. ואף לדעת המקילין בהתנו גם לומר להנכרי שימלא לו שהוא דעת הרמב"ם ורש"י להס"ז סק"ב הוא משום דלא נבטל בזה תנאם הראב"ד האוסר הובא במג"א סק"ב הוא משום דניכר בהערפת. דהא יכול הנכרי שלא לציית להישראל אלא לחלק כמו שהתנו. אבל בעשו מתחלה שלא יוכלו לחלק כמו שהתנו הרי נבטל ממש. אך אולי יעשו באופן שיהיה מציאות לחלק כמו שהתנו שאז יהיה מותר בהתנו באופן זה. שהוא שיכתבו גם השעה שנמכר וכדומה.

ויש גם עצה קלה מזה שיתנו היתודים שהם רוצים שיהיה סגור בשבתות וי"ט. והנכרים כשירצו בשביל פרנסת והנאות עצמן לעבוד בשבת וי"ט אף

והנה מתחלה רציתי לומר דלא תימי מכוסה ע"פ עדים הוא דוקא שילכו העדים עמו עד מקום התינוק ויהיה הטעם דתרי לא חשידי ואם צריך הוא ותרי נימא דהוא משום דדק רבים לא חשידי שהם תלתא או דאם רק אחד עמו יאמרו שהאחד שעמו לא הרגיש במה שנושא אבל על שנים לא יאמרו שלא הרגישו במה שנושא ואם לא היה איזמל לא היו מניחין אותו דתרי לא חשידי. אבל לא משמע כן לשון עדים וברש"י הוא כמפורש והעדים הם להעיד שכתב במתני' מכסהו ע"פ עדים שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא וכד"ה ומשני כתב לעולם הכא עדות לא שייכא ולאפוקי מחשדא בעלמא הוא האין ספק לא ד"מ ולא ד"ג שיהיו שנים ומאי קרו להו עדים דאיכא גלוי מלתא ע"י השני משמע מלשון זה דסגי במה שראו כשהתחיל להוציא שיוכלו להעיד ולגלות המלתא ולא שיהיו עמו כל העת דהוא משום שלא יחשדו כלל ולא משום שיעידו ויבררו הדבר. וגם אם נטעם שלא יחשדו לתרי היה מסתבר שאין לחלק בין קרובים לרחוקים ולמה הצריך עדים כאלו שראויים להעיד במקום אחד דהם רחוקים דוקא. ואף שבב"ב דף ח' הוכיח מרבי שמינה שני אחין על הקופה דרשאין להאמין גם לאחד ופרש"י דשני אחין לגבי הימנותא כחד דמו נראה שהוא דוקא למפון ולא לאיסורין. ולכן צריך לומר כדבארתי לעיל.

והקנין להנכרי אם אפשר יעשה כסף ומשיכה. ואם א"א לעשות משיכה ישלם הנכרי לו בע"ש כל הסך שצריך ליתן בעד כל הסעודות. ואם אין להנכרי כסף יתן לו הישראל מעות בהלוואה וישלם לו ואחר השבת יפרע ממנו. ואף שחסר משיכה ויש ספק שמא לא קנה הנכרי. מ"מ כיון ששילם לו כל המעות ואין נוגע להישראל שוב הוי זה רק מלאכת הנכרי לעצמו ואין שייך להישראל כלל שאין לאסור. וגם כיון דהוא רק לענין איסור דרבנן וכיון שליכא כתיבה הוא גם רק שבות ורשכות. לסמוך על הסוכרים דכסף קונה בנכרי. ולרומא דמלתא כיון ששילם לו כל המעות ואין נוגע זה שוב להישראל יפקיר אותן הסעודות באם לא קנה העכ"פ בכסף ויקנה העכ"פ מההפקר. וגם ישאיל מקום מיוחד להנכרי בע"ש שיאכיל שם לאלו שבאים בלא קביעות לאכול.

ומכיון שיהיה של הנכרי ממש לא יהיה גם בחשש איסור מסייע ידי עובדי עבירה באם יבאו גם יהודים מחללי שבת לאכול.

וכל זה הוא רק אם כשהוא פתוח להאכיל להקבועין מע"ש יהיה מוכרח למכור אוכלין לכל הבא כדכותב כת"ר א"א אבל אם כשיפרסם שלא יאכיל

שוהיהדים אין רוצים ולא יעבדו בימים אחרים כנגזן שאז מתורים היהודים לחלוק עמהן גם מה שיריחו בשבת כמפורש ברמ"א סוף סעיף א', וליכא גם משום מראית עין כיון דהכל יודעים שיש להגבירים חלק כדאיתא במג"א סק"ה אבל כיון שאין עוסקים הגבירים הבעלים בעצמן אלא שוכרין פועלים ומשלמין ממעות השותפות הרי נמצא שהפועלים הם כשוכרים גם מהם שזה יש לאסור. אבל אם אין שוכרים פועלים מיוחדים לשבת אלא הם הפועלים השוכרים לכל השנה ולא היו מחילין בפתות אף אם לא היו מצריכין אותן לעבוד גם בשבתות יש אז היתר הרמ"א. אך איכא כשלא ידוע זה שהפועלים הם שוכרים לזמן קבוע ושלם היו מחילין בפתות היה לן לאסור משום מראית עין וליכא שוב טעם המג"א. אבל מסתבר דכשיתנו היהודים שהם רוצים שיהיה סגור בשו"מ נמצא שבדינא לא יתחייבו היהודים בשכירות הפועלים שישכרו הגבירים לימי השו"מ והרי בהכרח שכירותן על הגבירים ששכרו אותן. ואף שיהיה להגבירים רשות לשלם להם מכסף השייך לשותפות מכיון שירצו ליקח חלק בהריחו דמה שישלמו להפועלים מנוסה מהריחו בהכרח דאין להחשיב שהריחו על מה שהוצרכו להוציא. מ"מ כיון שמצד החיוב של הגבירים להפועלים לא היו מחייבין היהודים לשלם להם מדינא אלא מצד שרוצים בהריחו יהיה רשות להגבירים לשלם מהשותפות אין לאסור. ובשביל זה הוא מה שכתבתי דצריכין היהודים לומר שהם רוצים שיהיה סגור ולא סגי כמה שיאמרו שאנן לא נעסק בשו"מ. אף שהרמ"א לא הזכיר זה משום דהרמ"א אידי בעובדים בעצמם אבל בעסק זה שעובדים הרבה פועלים צריך להתנות מטעם דכתבתי ואם אפשר לעשות כן יש להתיר.

וכל זה כשליכא ישראל מומר בין השותפים דעם ישראל מומר ליכא ב' היתרים אלו דכתבתי בספרי אגרות משה על אר"ח סימן צ"א. אלא רק זה לבד שלא יהיה ליהודים שום חלק במה שיעשו בשו"מ ובמה שיעשו בימי החול יהיו שותפים שוין ע"י.

אבל אף אם יעשו מצד איסור שו"מ באופן המותר בדלעיל, הא הם עושין סחורה בגבולות זה האסור כמפורש במתני' דשביעית פ"ז מ"ג ובפוסקים דף כ"ג ואיפסק ברמב"ם פ"ח ממ"א ה"ט ובש"ע ירד סימן קי"ז. ובשלמא המרפות שיודמנו משותפות השוחטים מותר מדין גזמנו. חלק אחרים מותר גם בעצם שהרי האיסור בו הוא רק החלב שמותר בסחורה. וכן שומן הגיד שבו מותר משום שהוא אסור רק מדרבנן. וגו' עצמו הוא דבר שאין בו

טעם ואין נוטלין עבדו דמים וגם הוא כגורמן שבכל כוונה איכא זה אבל כיון שעל מה שרוצים למכור לגבירים אין שוחטים בשוחטים כשרים הוא אסור. ומפילא אסור להעשות שותף בעסק זה. ורק אם יסכימו שכל הבהמות אף אלו שצריכים למכור לגבירים ישחטו שוחטים כשרים יכולים אז להעשות שותף בזה.

והנה כל זה הוא ליהודים אחרים אבל להשוחטים והרבנים אף אם יסכימו שכל הבהמות ישחטו השוחטים ומצד שבת יעשו באופן המותר, הא נהני שלא ישחטו אדם לעצמו למכור הבשר כדאיתא בסימן י"ח סעיף י"ח ברמ"א. ולהס"ז ס"ק ט"ז כשאירע הודאה בשחיטה אסור לו להורות מדינא משום דבאיתחזק איסורא ואינו בידו אינו נאמן. ועיין בשמ"ח סעיף כ"ב שפסק כן ובתב"ט ס"ק ל"ט, והרי כמה פעמים אירע פגימה לאחר שחיטה שכבר אינו בידו לתקנו. וכן להרבנים הא אירע כמה הודאות בשחיטה שהוא איתחזק איסורא ולא יוכלו להורות כשיהיו שותפין. ואף בלא איתחזק איסורא כמו בהודאות דהריאה גמי הא מן המנהג יש לאסור.

ולכן להרבנים והשוחטים הבודקים אסור להם להעשות שותפין בבית המטבחים אף אם ישחטו כולן בהכשר ויעשו בענין שבת באופן המותר. ורק אם הוא בית מטבחים גדול כל כך שאם ישחטו השוחטים כל הבהמות יהיה די לצורך הבשרות אף אם יאסרו כל השאלות והיו לכשרות רק אלו שאין בהם שום שאלה יוכלו הרבנים להיות שותפים וגם אולי גם השוחטים יהיו רשאים בה"ג דכנה"ג לא היה המנהג. אבל דאי לא מצוי כה"ג ואיכא אין להתיר.

גיסו כחציו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן פו

בענין להשכיר בית לשכנים עוברי דת שישתמשו בהמים רותחין בשבת ולמלאכות האסורין

י"ג שבט תשכ"א

מע"כ ירדתי הנכבד מהר"י פיק שליט"א.

הנה בדבר אם מותר להשכיר בית לשכנים עוברי דת אשר הם ישתמשו בהמים רותחין בשבת אם יש איזה איסור על בעה"ב מלהשכיר להם. הנה מכיון שיחזיק ברור ששיטת דירות אחרות שמצד איסור

סימן לו

בענין שותפות עם ישראל מומר לחלל שבת כשיש לו צורך כדי שלא להיות פועל אצל אחרים

ח' שבט תשכ"ט.

מע"ב ידידי הרה"ג מהר"י נפתלי עהרענבערג.
שליט"א.

הנה בדבר כן תורה אחד אשר פרנסתו הוא ממה שעובד אצל פירמעס שונות במלאכת ראית חשבונות שקורין סערטיפיד פאבליק אקונטאנט, והציע לו אחד שאינו שומר שבת אשר יש לו פירמע בעצמו שיקח אותו לשותף, ובעוד איזה זמן רוצה להתפטר מעסקיו מצד זקנתו וישאר הפירמע עם כל הלקוחות שיש שם לבן תורה זה. וכתר"ה ראה מה שכתבתי באגרות משה אד"ח סימן צ"א שהתחתי לשומר שבת לעשות שותפות עם אינו שומר שבת רק לימות החול ימי שבת וי"ט לא יהיו שייכים לו כלל, וגם דוקא כשהאינו שומר שבת א"צ להשומר שבת כלל דיכול לנהל העסק בעצמו או שיש הרבה שירצו להיות עמו שותפים, כדי שהוא לא יגרום להשותף לחלל שבת. ותנאי זה הוא גם בעובדא זו אבל ספיקת כתר"ה הוא משום ששם התרתי למי שדחיקא ליה שעתא ובעובדא זו יש לו פרנסה.

והנה מה שעתה פרנסתו ע"י שהוא שכיר ופועל להפירמעס ומעתה יעבוד לעצמו נראה שהוא צורך גדול להאדם, שהרי בגמרא נחשב עובד אצל אחרים כמו עבד, ומטעם זה אמר רב שפועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום, ומשמע מתוספות ב"מ דף י' שאם לא היה יכול לחזור בו היה אסור להשכיר עצמו אף לחד יומא, דהא כתבו לחדש שיותר להשכיר עצמו מטעם זה דיכול לחזור בו. ועיין במרדכי פ' האומנין סימן שמ"ו שלא כתב בטעם ע"ע שאסור משום שאינו יכול לחזור בו אלא דדוקא ע"ע שאינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור, שלפ"ו אפשר דאף שלא היה יכול לחזור בו נמי לא היה אסור להשכיר עצמו לפועל כיון שא"צ שטר שחרור משום שאין גופו קנוי והרב יכול למחול, ונמצא שפליג על התוס' ואף שגם התוספות כתבו גם הא דאינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר, הוא דק לעוד טעם לאיסור בע"ע דבחד טעם סגי לאיסור, דאם אף היה יכול לחזור בו אם לא היה יוצא קודם זמנו אלא בשטר אף שהיה יכול

לכופו בב"ד להוציאו בשטר היה נמי אסור להשכיר עצמו, אבל המרדכי שכתב רק הטעם רע"ע אינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר משמע דבזה לכד תלוי דאם לא היה צריך שטר שחרור אף שלא היה יכול לחזור בו נמי היה מותר, דמאחר דאין גופו קנוי אינו בחשיבות עבד אלא בחשיבות שכיר, ולדידה ליכא איסור אף ליותר מג' שנים דהא עבד הוא לשש שנים ומ"מ הוצרך למינקט הטעם דאסור למכור עצמו מטעם דאינו יוצא בלא שטר שחרור, ומה שפועל יכול לחזור בו לדידה הוא מק"ו דע"ע דעבד איסורא כדכתב שם וכל קולי דע"ע יש לשכיר מק"ו דע"ע דעבד איסורא, וביותר באור הוא בתשובות מיימוניות לספר קנין סימן ל"א עיי"ש, משום דבשביל להתיר להשכיר עצמו גם כשכלא היה יכול לחזור בו נמי לא היה עובר. ועיין בהגמ"ר סימן תנ"ט שחירץ בענין אחר לגמרי דתלוי בשמא דלמכור עצמו לעבד אסור ולהשכיר עצמו לפועל שהוא בשם שכיר מותר, וכתב שם דעד ג' שנים הוא בשם שכיר כדכתיב בקרא דע"ע, כי משנה שבר שכיר ובישעיה שלש שנים כימי שכיר, ובטעם שיכול לחזור בו נמי כתב דילפינן בק"ו מעבד עיי"ש, ואית לן בפועל ג' שיטות, שיטת התוספות דאף ליום אחד היה אסור להשכיר עצמו אם לא היה יכול לחזור בו, ואף אם היה יכול לחזור בו אם היה צריך שטר שחרור היה אסור, ושיטת המרדכי דכיון שא"צ שטר שחרור מותר להשכיר עצמו אפילו לכמה שנים וטעם שיכול לחזור בו אינו כלום, ולתרווייהו אין חלוק בין זמן קצר לזמן גדול, ושיטת הגמ"ר דאינו תלוי לא בחזרה ולא במה שצריך שטר אלא דלעבד שהוא ליותר משלש אסור ולשכיר שהוא לא יותר מג' שנים מותר אף אם לא יוכל לחזור בו, והרמ"א פסק בסימן של"ג סעיף ג' כהגמ"ר.

ועיין בהגר"א ס"ק י"ב שכתב על הרמ"א ובמרדכי חולק ע"ז, וכן כתבו בתוד"ה כי בדף י' שמשמע לכאורה ששזין לדינא, ופשוט שהמרדכי והתוספות דף י' פליגי כדלעיל אך שתרווייהו חולקין על הרמ"א, אבל לתוספות אסור כשאין יכול לחזור אף ליום אחד ומותר כשיכול לחזור אף לכמה שנים ולהמרדכי ליכא שום איסור לפועל אף לכמה שנים אף כשלא יכול לחזור בו כדלעיל, ואולי גם כוונת הגר"א הוא רק לענין שתרווייהו פליגי על הרמ"א דלא מחלקי בזמן שני השכירות אף שפליגי בגיוני אחריני כל אחד בשיטה אחרת.

עכ"פ לתוספות שמחשבי לעבד אף בזמן קצר כשנשכר לאופן שלא יוכל לחזור שלכן אם נשכר

בקאנטראקט לאיזה זמן שכדיני המדינה אינו יכול לחזור הרי הוא בחשיבות עבד שודאי הוא צורך גדול כשישיג להיות בעלים לעצמו, ואף אם נשכר באופן שיכול לחזור בו שליכא האיסור, מ"מ זה גופא שהוא ענין עבדות בעצם ולתגמיר והרמ"א כשיהיה נשכר לג' שנים יהיה גם אסור שנמצא שאיכא עכ"פ גידון בענין חשיבות עבדות שודאי הוא נחא לכל אדם שיהיה בעלים לעצמו, ואף שלא יהיה לבדו אלא עם שותף שלדעת הב"י בחר"מ סימן קע"ו סעיף כ"ג נמי יש לכל אחד מהם דין פועל מצד השעבוד לחברו, מ"מ באלו השותפין ששניהם מתעסקין בהעסק רבו החולקין עליו, עיי' בב"ח ובסמ"ע ס"ק מ"ד, ואף להב"י ודאי מורה שעדיף מפועל, ובפרט בעובדא זו שרק לעת עתה הוא שותף אבל אחרי זמן קצר יעשה ע"י זה בעלים בעצמו בכל הפירמא שודאי הוא צורך גדול.

ולכן יש גם בשביל צורך זה להקל להכנס בשותפות עם האיננו שומר שבת באופן שכתבתי במי שדחיקא ליה שעתא, והטעם שלא רציתי להתיר בכל אופן אף שבאופן זה הרי אין שייך לו כלל מה שהאיננו שומר שבת יעבוד גם בשבת, ואיסור דלפנ"ע ואף רק סיוע שאסור מדרבנן ליכא כיון שהאיננו שומר שבת אין צריך לו והוא צריך להאיננו שומר שבת, והוא מטעם שלא ילמוד ממעשיו דע"י שותפין הדרך להיות מקורבין ביותר, ועיי' ברמב"ם פ"ב מדעות ה"ב, שכתב מ"ע להדבק בחכמים וכתלמידיהם כדי ללמוד ממעשיו כענין שנאמר ובו תדבק שפירשו חכמים הדבק בחכמים ותלמידיהם, ומסיק לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת ת"ח וישיא בתו לת"ח ולאכול ולשתות עם ת"ח ולעשות פרקמטיא לת"ח, הרי מפרש שאין הכוונה בזה להנות ת"ח אלא שהוא על עצם ההתחברות אף בעניני החול שהוא אכילה ושתי' ועשיית פרקמטיא לפרנסתו יהיה זה עם ת"ח ודלא כפרש"י בכתובות דף קי"א שהוא להתעסק בסמון ת"ח כדי להגיע לידם שכר והם פנויים לעסוק בתורה ע"י אלו, שהרמב"ם אינו רוצה לפרש כן דלא שייך זה לענין המצוה דובו תדבק אלא למצוה אחרת דהתחזקת לומדי תורה, אבל המצוה דובו תדבק הוא אף שהת"ח איצ' ליתנות משל אחרים והוא עושה פרקמטיא בעצמו, נאמר במצוה זו שישתדל לעשות מסחר עם ת"ח וכשירצה להשתתף ישתתף עם ת"ח, ומוה משמע שהרחוק מן הרשעים שכתב בה"א הוא שלא לעשות פרקמטיא עמהם וכ"ש הוא שאין לעשות שותפות עמהם דכמו שעם ת"ח מביא זה ללמוד ממעשיהם הרי כשהוא עם רשעים נמי יש לחוש שיביא זה ללמוד ממעשיהם.

אבל איסור ממש עכ"פ לא נאמר בזה ובפרט בזה"ז ששרדין אנחנו בין האומות שלכן כשיש לו צורך גדול כמו מי שדחיקא ליה שעתא וכעובדא זו וכדומה יש להתיר לו.

ולחוש שמא האיננו שומר שבת יעבוד גם לאלו האנשים שהוא הביא ויהיה גורם ומסייע לחלול שבת, יפה כתב כתר"ה שאין לו לחוש אם התנה שלא יעבוד להם.

והגני ידיו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן לו

באחר שלא התפלל מנחה בע"ש וענה ברכו איך דינו

ח' תמוז תשכ"ה.

מע"כ בני יקירי הרה"צ מהר"ר דוד שליט"א.

הנה בדבר אחד שלא התפלל מנחה בע"ש וענה ברכו על תפלת הקהל שאיתא בסימן רס"ג סעיף ס"ז שאינו יכול להתפלל תפלת חול אלא יתפלל ערבית שתיים, לבאורה מדקט הש"ע אם ענה וקבל שבת עמהם, משמע דוקא כשגם נתכוין לקבל שבת, ואולי גם בסתמא הוא ככוונת כל הקהל שהוא לקבל שבת, ובפרט ששינה מלשון הגמ"י ספ"ה משבת שכתוב רק וענה ברכו עם הקהל וכן הוא במרדכי ס"פ במה מדליקין והש"ע הוסיף על לשונם בתיבות וקבל שבת, הרי ודאי הוא פירוש בדבריהם שהוא דוקא בקבל שבת עמהם, ואף שלא אפשר לפרש בסתם דבריהם שנתכוין בפירוש לקבל שבת דהיה להם לפרש זה, אבל יש לפרש דענה סתמא שהוא ממילא קבלה כדעת הקהל, וממעט בזה במי שנתכוין בפירוש שלא לקבל שבת בזה שעונה ברכו שיכול להתפלל מנחה, כי סתירה ליכא לכוונתו בעניינתו ברכו כטעם שכתבת שהרי היה מוכרח לענות שלא יהיה ככופר ח"ו, ואין לומר נימא אף בסתמא שאינו מקבל שבת משום שצריך להתפלל עדיין מנחה, דהא אפשר לא ידע שלא יוכל להתפלל מנחה אחר שקבל שבת מאחר שעדיין יום הוא, דהא משמע שוהו החדוש שבדין זה שבתגמ"י והמרדכי דהא מסקי א"כ כבר

והנה לפי"ז אם כל שכירותו של הנכרי לא יהיה אלא הקבולת נמי יש להתיר, אך לא אמרתי זה משום דהרי הוא כבר שכיר מקודם וגקבע שכירותו אף כשלא עבד ביו"ט ולא שייך שיתרצה מעתה לעבוד גם ביו"ט בשכר הראשון, וממילא יצטרך מע"כ להוסיף לו על שכירותו הראשון בקבולת ממה שיעשה ביו"ט ואין יכול לנכות זה מתשלומיו, ואם כוונתו לדבר עם שכירו לבטל מה שהתנו בשכר קבוע אלא לפי המלאכה בקבולת אם הנכרי יתרצה לזה רשאי, אבל אם ירצה שמע"כ יהיה ערב שלא יפחות אסור דא"כ הרי הוא כשכיר יום, ולכן מוכרח להוסיף לו בקבולת איזה סך ממה שיעשה הנכרי ביו"ט כדאמרתי למע"כ.

והנני ידיו מוקירו ומברכו,

משה פיינשטיין

סימן נד

אם מותר לקנות רוב המניות של חברה העובדת בשבת

ה' שבט תשל"ד.

מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר שלמה אליהו מילער שליט"א ראש הכולל אברכים דטאראנסא.

קבלתי מכתב כתר"ה זה כבר, ויפה פתח כתר"ה בהיתרא דבש"ע סימן רמ"ה סעי' ד' וכפי שאבאר בהוספת באור הוא היתר ברור.

הנה בהא דכתב הרמב"ם בפ"ז משבת הי"ח הנותן מעות לנכרי להתעסק בהן אע"פ שהנכרי גוי"נ בשבת חולק עמו בשכר בזה ואיפסק גם בטור ובש"ע סימן רמ"ה סעי' ד' איתא בזה שני טעמים, שהמ"מ כתב סברת הגאונים גראית פשוטה שהרי אין המלאכה הזאת מוטלת על ישראל לעשותה שנאמר שהנכרי עושה שליחותו, והוא הטעם שאיתא בש"ע סם, והב"י הביא מהכל בו דכתב והטעם לפי שאין אותו שכר אלא שכר מעותיו והוא כשכירות כלים שאין לנו שביתת כלים, ומשמע שאיכא חלוק לדינא בנייהו דאם הוא באופן שלא שייך לומר שהוא שכר מעותיו אבל אין עליו שום התעסקות לעשות דכל המלאכה הוא על הנכרי דלהמ"מ מותר ולהכל בו אסור, ומצויר זה בגתן מעות לנכרי שהוא יתעסק בו בעד שכר קצוב לשנה וכל הנשאר יהיו של הישראל, דאין הדרך באופן זה לשלם שכר מעותיו דגם על כלים לא שייך שכירות באופן כזה, דלהמ"מ יהיה מותר מאחר דהישראל אין עליו שום התעסקות ואין המלאכה שלו, ואין לומר דמכיון שהריוח של הישראל הוא בעצם בעל התעסקות והנכרי כיון

הגדולים כבאנק וכדומה שהם בכלל היתר זה עוד מכ"ש, ובהיתר דע"י קבולת כזה התיירו במקום הפסד ועסקים גדולים, מאחר דהנכרי יעשה עכ"פ לדעת עצמו, אף ליכנס לכתחלה לעסקים כאלו ואפילו בפרהסיא היינו שידוע שהעסק הוא של ישראל. לכן אמרתי למע"כ כשהיה אצלי שיאמר לשכירו הנכרי שיהיה בהבאנק ביו"ט שיש חשש להפסדים כאלו ויתן לו על כל טשעק שיצטרך לכתוב ולהודיע בטעלעפאן כפי דרך העבודה בזה כך וכך, ויתן לו זה לבד שכירותו שיש לו בלא זה שהרי אם ינכה לו זה משכירותו אין להעכ"ם מזה כלום ואין זה אדעתא דנפשית.

והנה אף ביו"ט ראשון ואף בשבת אם היה הפסד גמי היה מותר בקבולת כזה, אבל כיון שכבר נכנס מע"כ לעסק זה באופן שיהיה הבאנק סגור בשבתות ויר"ט ולא חש למניעת הריוח דהיה משבתות ויר"ט ולא היה לו שום ענין בהילות בשביל זה שהיה חשש לשמא יעשה הוא או אחד מן השותפין מלאכה בעצמו לכן אין להתיר אלא משום הפסד כתא דחל יו"ט ביום ב' וביום ג' או ביום ג' וביום ד' וכדומה שיש חשש הפסד ממון ואם יודמן שיהיה חשש הפסד כזה גם ביו"ט ראשון וגם בשבת נמי יהיה מותר, אבל בשביל מניעת ריוח אסור בעסקים אלו למע"כ.

והנה אפשר שכיון שיהיה השכיר הנכרי בהבאנק יעשה עוד מלאכות שצריכין לעשות ויעשם מעצמו על סמך זה שיהיה לו מזה אין למחות בידו, וגם מתחלה אין צורך לומר לו איזה מלאכות יעשה אלא לומר לו שיבא להבאנק ויהיה שם כל הזמן או רק איזו שעות והוא יבין מעצמו שהוא לעשות המלאכה, ואולי קצת עדיפות יש בזה דכמפרט לו עשה מלאכה זו וזו הוא יותר משמע שהוא ציוי על המלאכות לעשות. וראיה מהרא"ש שבת דף קכ"א לענין דליקה שא"ר אמי שהתיירו לומר כל המכבה אינו מפסיד שכתב ויראה שיכול לקרא הנכרי וכשיבא הנכרי ממילא יכבה ואיפסק כן בש"ע סימן של"ד סעי' כ"ו, ופשוט דשרי גם לומר לו שלא תפסיד בבואך, דהא כתב הב"י סו"ס של"ד בסם מהר"י אבובי דשרי לקרות לעכ"ם ולומר לפניו כל המכבה אינו מפסיד, ופשוט דלומר לו קודם שיבא שלא תפסיד ולא מוכיר לו כלל ענין המלאכה עדיף, ואף שע"ו ליכא ק"ו דהרא"ש דקריאתו מבעיא הרי חזינן מהב"י שאחרי שידעין מהק"ו שלהביא עכ"ם באמירתו מותר שוב אמרינן בסברא דתרווייהו נמי מותר, עכ"פ חזינן דלקרא להנכרי שיבא ולא לומר לו שיעשה מלאכה עדיף, שא"כ גם הכא כשיאמר לשכירו הנכרי שיבא להבאנק להיות שם ככל יום או איזה שעות ולא מוכיר לו עשיית מלאכה אף שמבין שהוא למלאכה עדיף, ויאמר לו כל מה שתעשה יהיה לך על כל דבר הצריך להעשות כך וכך ולא יפרש לו דוקא מלאכה דהטשעקס אפשר עדיף עכ"פ למחות בידו מסתבר שדאי אינו צריך.

צריך למעבד משום שהעסק הוא שלו ולא של העכו"ם אבל כיון שהעמיד העכו"ם תחתיו שהוא יהיה הבעלים על המלאכה ועבד כל מה דהוה עבד ישראל, היינו לא על עשיית המלאכה עצמה שזהו עשיית פועל בשל אחרים שהוא כעושה הבעלים בעצמו, אלא הוא על ענין הבעלות על המלאכה היינו שיעשה בהעסק כדחוי הוא לבדו על דעת עצמו שהבעלים לא יאמרו לו כלום איך יעשה ואין יתנהג בהעסק כדכתבו לעיל זה, ומסקי ולא יקיל ישראל וטרי בהדיה דלשון זה אינו על עצם עשיית המלאכה והעסק, אלא על הדעה איך לעשות ומתי לעשות והבעלים לא יאמרו לו כלום, ליכא איסור משום דהמלאכה וההתעסקות בהעסק נמצא שהעכו"ם הוא בעלים על המלאכה וההתעסקות אף שעצם העסק הוא של הישראל, וזהו גם כוונת הלשון במה שמתירין בוזוי ד'ישראל' שיהב לעכו"ם להתעסק עבורו, דכתבו ועבד עכו"ם כדחוי זבין ומזבין בדניחא ליה ולא צריך ישראל למעבד מדעם, היינו גמי הפירוש שהעכו"ם עבד בדניחא לו והישראל א"צ למעבד לו אף לענין הנניחא לו שהוא איך יעשה ומתי יעשה ולמי למכור שזהו ענין מלאכה ועסק השייך רק לבעלים, שזה ג"כ הוא רק על העכו"ם, שבאופן זה הוי העכו"ם בעלים על המלאכה והתעסקות בהעסק אף שהעסק הוא של הבעלים, שלכן מותר.

ולעצם זה מותר גם כשהנכרי הוא נוטל שכר כפועל ואין לו שום חלק בהעסק לא בהריוח ולא בהפסד כדכתבתי לטעם המ"מ שהוא טעם ר' שרירא גאון. אבל להכל בו שטעם ההיתר הוא משום ששכר מעותיו נוטל אסור באם נוטל שכר קצוב כפועל, והוא יפרש טעם היתר קבלנות לא בשביל שאין המלאכה של הישראל אלא של הנכרי, דהוא סובר דכיון דהדבר והעסק הוא של הבעלים בהכרח הוי המלאכות וההתעסקות של הבעלים ונכרי העושה המלאכה ומתעסק בהעסק הוא פועל אף שהוא קבלן ואף שלא יאמר לו איך לעשות ויכוס דעה באופן המלאכה והעסק, אלא ההיתר בקבלנות הוא בשביל שהישראל אינו נהנה ממה שעושה הנכרי בשבת, מאחר שבשביל הישראל היה יכול לעשות בהוספת שעות למלאכה בחול או ביום הראשון בשבת, שנמצא שרק הנכרי נהנה בזה שעשה בשבת משום שלו יותר ניהא לעבוד בשבת כביום הראשון בשבת, ומלעבוד שעות יתירות בימות החול. וזה שמותר באריסות אף שהישראל נהנה דהא לפעמים היו מלאכות שלא היה אפשר לעשות בחול מפני גשמים וכדומה שג"כ מותר, וכן היה מותר גם מרחץ באריסות אם היה הדרך כן כמפורש בגמ' בע"ז דף כ"א ע"ב שודאי היה לו הנאה דביום אחר לא היה באים לרחוץ, הוא מטעם דבשביל חלקו הוא עובד בשבת והישראל נהנה ממילא, ומה שאסור בישראל ונכרי שותפין הוא משום שהוא עושה מלאכת הישראל דהא שניהם צריכין לעבוד בשות

שהוא נוטל שכר כפועל הוא בהכרח כשלוחו ויכיר יום של הישראל, ואין להשגיח על מה שדברו והתנו שהתעסקות הוא רק על הנכרי לומר דההתעסקות הוא של הנכרי ולא של הישראל דמה שהריוח והפסד הוא של הישראל והנכרי נוטל שכירות הוא סותר לדבריהם, דהא חזינן ממה שמותר לשכור נכרי לעשות מלאכה ישראל בקבלנות שאינו כן אלא דאפשר שהנכרי יהיה בעלים על המלאכה שמצד עצמה הוא של הישראל דהא עושה הבגד מצמר של ישראל ואין להנכרי שום רשות בו, לא מבעיא למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי אלא אף אם אומן קונה בשבח כלי גמי אינו יכול לעכב לעצמו דמוכרח להחזיר אחר שגמר לבעה"ב וכל ענין קנין של האומן בהשבח הוא לענין הויק ולענין שיש לו דמי שכירותו בעין ולא מלוה עיין בנה"מ סימן ש"ו ס"ק ג', ומ"מ מותר והוא משום דהנכרי הוא בעלים על המלאכה דשייך בעלות גם על זה לבד אף שהדבר שעושה בו הוא של הישראל, ואין הכרח לומר שמחמת שהמלאכה געשית בדבר של הישראל עבור הישראל נחשב הנכרי פועל ויכיר יום ד'ישראל, וא"כ גם בנחן לנכרי מעות שהוא יתעסק בי עבור הריוח לישראל בעד שכר קצוב לנהג גמי הויא המלאכה של הנכרי אף שהריוח וההפסד של הישראל ואין לאסור. ועיין בבאור הגר"א ס"ק י"ג דכתב על הא דיכיל הישראל ליתן לנכרי מעות להתעסק בהם מ"מ אריסא אריסותיה קעבד דהוא ההיתר בקבלנות בשדה שהמלאכה הרי הוא לטובת ישראל יותר מלנכרי האריס שניטל יותר ואפילו הוא למחצה דהם כיון הרי עכ"פ גם של הישראל היא ומ"מ מותר מאחר שהתנו דהמלאכה מוטלת רק על האריס שלכן אף שעושה בשדה של ישראל ועבור הישראל כיון שהוא המלאכה רק על הנכרי הוי הנכרי בעלים על המלאכה, שלכן גם כשהתן הישראל להנכרי מעות שיתעסק בהן עבורו הויא המלאכה של הנכרי ומותר.

וכן משמע בלשון תשובת הגאונים שהביא הב"י שהשיב רב שרירא גאון, וישאלת בבר ישראל דיהוב זוזי לעכו"ם בשותפות או מטלטלין כדי למכור אותן ולעשות בהם סחורה ויקיל וטרי בהו בשבת ובהול שרי לישראל למיסקל מההוא רוחא או לא תשובה הכי שמיע לן מרבוותא דילן דכד הוו הנך זוזי מעיקרא ביד עכו"ם דעבד בהו כדחוי הוא לבדו ולא יקיל ישראל וטרי בהדיה לא אשכחן בכי הא מלתא איסור דהא מותר לישראל להשכיר שדהו לעכו"ם ואע"ג דקא עבד בשבתא וש"מ דהיכא דזוזי דישראל בידא דעכו"ם ועבד עכו"ם כדחוי זבין ומזבין בדניחא ליה ולא צריך ישראל למעבד מדעם שעומד עכו"ם תחתיו בשבת ועבד מאי דהוה עבד ישראל ליכא איסורא בהכי עיי"ש, הרי לשון שעומד עכו"ם תחתיו בשבת ועבד מאי דהוה עבד ישראל משמע כמפורש שבעצם היה שייך שהישראל

יכול הנכרי לעשות בשעות מאוחרות בכל יום וביום הראשון ורק בשביל עצמו דרוצה לישן ולנוח בשעות המאוחרות וביום הראשון שהוא יום איד שלהן אינו רוצה לעבוד שנמצא שרק בשביל עצמו הוא עובד בשבת. זה נראה שצריך לומר אליבא דהכל בו.

עכ"פ נמצא חלוק לדינא בין טעם המ"מ ובין טעם הכל בו בנתן מעות לנכרי להתעסק רק הנכרי בהם לפי דעת עצמו בשכר קצוב לשנה דלהמ"מ מותר ולהכל בו אסור. ולכן כיון שהש"ע גקט רק טעם המ"מ ולא הזכיר טעם הכל בו גם בתנו"כ מפרשי הש"ע ובהגר"א ג"כ מפורש הטעם כן כדבארתי, יש לפסוק כן לדינא. והטעם שהמחבר אף שהביא בב"י גם טעם הכל בו ומ"מ לא חש לדבריו נראה פשוט שמאחר שכתב הרמב"ם וכן הורו כל הגאונים וגם הכל בו בעצמו העתיק לשון זה מהרמב"ם, וא"כ הרי כוונת הרמב"ם שהוא לפי טעם הגאונים, וטעמם הא הובא בב"י תשובת ר' שרירא גאון הא הוא כטעם המ"מ וכדבארתי ובהכרח צריך לומר שהכל בו לא ראה תשובת ר' שרירא וכדחזינון מהא שלא הביאה.

ולכך זה הא לטעם הכל בו צריך לומר על כל דבר המותר לנכרי לעשות בדבר הנוגע לישראל טעם אחר, ולטעם המ"מ שהוא טעם הגאונים למה שבארתי ששייך ענין בעלות על מלאכה אף בדבר שאינו שלו ששייך כולו לאחר, שא"כ הוא טעם אחד להיתר בקבלנות ולהיתר אריסות ולהיתר זה דנותן לעכ"פ להתעסק והוא נוטל חלק בזה, שלכן מסתבר יותר שהם מטעם אחד, שהוא כטעם הגאונים והמ"מ שלכן פסק כן הש"ע וכן יש להורות למעשה כי נמצא שדעת הכל בו הוא דעת יחיד והש"ע וכל נוס"כ פסקו כן ובפרט שכן הוא טעם הגאונים שהם הורו דין זה.

ולכן בעובדא זו שכתר"ה כותב שישראל כשר רוצה לקנות רוב המניות (סטאקס) של חברה (קאמפאני) אחת י"ח לה שני מיני עסק בגיית בתים, שזהו כוונת ישראל הקונה כדי שהחברה תסכים שהוא יהיה הקבלן לבנות בעדם שאף שהמנהלים (דירעקטארז) לא יהיו מחוייבין ליתן לו הוא בטוח שיתנו לו מחמת זה ולא יהיה בזה ממילא שום חלול שבת, ועסק נכסי דלא גיירי (ריל עסטייט קאמפאני) אשר הוא הישראל אינו רוצה לטפל בה כלל ובוה יעסקו גם בשבת באופן זה שיש להם סוכנים (איידזענטס) שעובדים בקבלנות כל אחד לעצמו שמשמע דלא שייך זמן עבודתם לחברה שהרי כותב כתר"ה דאדעתא דנפשם קא עבדי, אבל איכא משרד (אפיס) שיהיה פתוח בשבת לצורך הסוכנים ושם יש שכירי יום עובדים, ודין כתר"ה שהוא דין זה דהרמב"ם בשם הגאונים ופסק כן הש"ע שהעסק שהנכרי מתעסק בהם במעות הישראל יכול הישראל ליקח חלקו, אבל כותב כתר"ה דהנהוג הוא שהמנהלים נוטלים שכירות קצוב לשנה בעד שכר טרחם שא"כ הו' שכירי

כיון שהם שותפין שכל דבר צריך להיות מחצה על מחצה ובהכרח שהוא עושה עבודת הישראל כשלוחו במחצה, והחלוק מאריסות אף שג"כ הרי כיון שהריוח הוא של הישראל כפי החלק שנוטל הרי מה שעושה האריס כל המלאכה הוא גם בשביל הישראל מחמת שמשלם לו בהחלק שנתן לו כדי שיעבוד עבורו כל המלאכות, ואף שלא אמר להאריס שיעבוד גם בשבת דאם היה אומר לו שיעבוד בשבת אסור, ובמג"א איתא בסימן רמ"ג סק"ב בשדה שאם לא יעשה בשבת יעשה בחול ואין הישראל מרויח במלאכתו וכן הוא בלב"ש, ועיין במ"ב סק"ו מ"מ הא גם במרחץ מותר כשדרד המקום ליתן באריסות שדאי מרויח, ואף בשדה מזדמן שלא היה אפשר לו לעשות בימים אחרים ומ"מ מותר, ומשמע שאע"פ שבשביל זה לקח לאריס את הנכרי משום שידע שיעבוד גם בשבת גמי מותר רק שאסור לו לפרש שיעבוד גם בשבת דהרי אז עושה בפירוש שליח לעשות בשבת שלכן אפשר אסור גם מדינא, וא"כ מ"מ מותר כשלא פי' הא עכ"פ כשמזדמן לעשות בשבת וכ"ש במרחץ שבכל שבת הוא מסיק המרחץ, הא עושה המלאכה גם בשביל חלק הישראל שהישראל היה צריך לעשות ובעד השכר הנותן לו חלק בהריוח הוא עובד ומ"מ משותף ממש שאסור, וצריך לומר דכיון דאיכא ענין כזה דאריסות בעולם היינו הנעשה השותפות באופן שבעה"ב נותן השדה והאריס נותן המלאכה לא נחשב האריס כמו שלוחו של בעל השדה לעבוד גם בעד חלקו בשביל השכר דהחלק שנתן לו כמו בשכיר, כיון דכל שייכותו להיות שותף בהשדה הוא מצד המלאכה וכל עשייתו אף בחול כל המלאכות הוא אדעתא דנפשיה, היינו שבעושה מלאכה לעצמו בשדה חברו מרויח ממלאכתו מחצה או שליח או רביע כמנהג המקום, וגם בנכנס שלא ברשות בשדה העשויה לאריסות נוטל כאריס עיין בב"מ דף ק"א ע"א ביוזד לתוך שדה חברו ונטעה שלא ברשות באם הוא עשויה ליטע אומדין כמה אדם רוצה לנטועה דהוא כשתלי העיר כמנהג המדינה וה"ה בשדה העשויה לאריסות, ובדף ל"ט ע"א תניא וכולן ימין להם כאריס, ונמצא שפיר שאין להתחייב שבעל השדה נותן להאריס בעד עבודתו כפי החלק הנהוג שיתחייב כשכירו וכשלוחו לעבוד עבורו, אלא שדין עצמו הוא נוטל בעד עבודתו כפי מנהג המדינה, ונמצא שכל העבודה טורח לנפשו שיש לו מזה כפי חלקו, וטעם זה לא שייך בשותפין שכל אחד נתן מעות או שצריך ליתן מעות שכל אחד צריך לעבוד החצי וכפי חלקו וכשעובד הנכרי הוא עושה עבור הישראל והו' כשלוחו. וכן לא שייך זה בנותן לו שכר עבור עבודתו בהשדה, וגם לא שייך זה בקבלנות ממש דבכל אופן הוא שכיר של בעה"ב בין שהוא ליום בין שהוא להמלאכה וצריך לומר דמה שמותר בקבלנות משום שאינו מרויח כלום בזה דהרי היה

ואריסות כיון שעצם השדה הוא של הישראל הרי ודאי ישמע למה שיאמר לו בעה"ב משום שידועים שסומכים בקבלנות ואריסות על הנכרי שאף אם ישמע הוא רק כשמיעה לעצה טובה של אחר לגמרי, וגם שברוב לא יאמר כלל כיון שסמך עליו, לכן גם בכאן הוא כידוע לכל שמאחר שאינו מנהל הסומך לגמרי על המנהלים ולא יאמר להם כלום, ואף אם יאמר הוא רק כעצה בעלמא שאחרים מיעצים. ולכן נראה לע"ד שיש להתיר וגם שהוא היתר ברור בלא שום חשש כיון שכן הוא יסיט כל הגאונים ומסקנת הש"ע והגו"כ, ומה שהעיר כתר"ה שכיון שהישראל איש חרד וזהיר מאד יש לו לחוש לחשד עוד יותר מדינא שלכן מיעץ כתר"ה שיקנה פחות ממחצה שאז אף המקורבים וסוחרים גדולים שאפשר שיתודעו כמה טטאקס לא ידעו שיש לו דיעה לומר כשירצה הוא טוב לרווחא דמלתא.

ולהשתתף עם מחלל שבת בעסק שיהיה פתוח בשבת אף שאותו העסק הוא בערבון מוגבל (קארפאריישן לימיטעד) ואין אחריות הפסד על השותף, אלא על הממון המשותף, מכל מקום אין מקום להתיר שותפות זו כטעם זה.

אבל אם הוא צורך גדול יכול לעשות כדן שותפות עם עכו"ם.

והגני ידיו,

משה פיינשטיין

סימן נה

איך לעשות שטר מכירה בשביל היתר עבודה בשבת

מע"כ ידידי הרב הגאון מהר"ר גדליה פעלדער שליט"א שלי וברכה כל הימים.

הנה בדבר לעשות שטרי מכירה בשביל היתר עבודה בשבת אין דעתי נוחה מזה אף כשהייתי ביוראפ כי הערמה גדולה מזה וגם ברוב הפעמים הוא שלא כדן דהא עכ"פ נשכר משבת באופן שאין הנכרי שייך שיעשה אדעתא דנפשיה ועושה באמת רק אדעתא דבעה"ב להרוחה שלהם שזה באמת אסור, וכ"ש במדינתנו כאן ששמירת שבת בעוה"ר אינו כראוי ויש הרבה פרוצים, ואם יתירו ב"ד מכירה לנכרי יתחלל השבת בפרהסיא שיתלו להקל כו"ע וישבו בחנויות להערים שישב שם רק להשגחה, ולכן בנדון הזה של היתודה, הנכון שיום השבת וימי היר"ט יהיו שייכים רק להנכרי והקנין יהיה בכסף כי קרקע נקנה לעכו"ם לכו"ע בכסף וכל הריחא שיהיה מיום השבת יהיה של

יום שיש לאסור, וטעם שלא מקפיד אם יבטלו איזה יום ודאי אינו טעם דהא הוא משום דיכול לכתוב לו ביום אחר ואין הישראל מרויח כדאיתא במג"א סימן רמ"ד סק"ד שלא שייך זה כאן, ובכלל הא אף שהמנהל בעצמו יש לו רשות לבטל איזה יום הרי ודאי הוא רק אחר שיראה שיעשה המלאכה שצריכה להעשות וכדכתב גם כתר"ה עצמו, וגם טעמים האחרים דחוקים, אבל למה שכתבתי מותר להגאונים שהוא כטעם המ"מ שנקט הש"ע אף בטכר קצוב לשינה מאחר שכל ההתעסקות הוא על הנכרי והישראל אינו אומר לו שום דעה איך להתעסק בהעסק כעובדא זו שהמנהלים עושים רק לפי דעתם כל זמן שהם מנהלים ואין צריכין לשימוע לו אם ירצה שיעשו באופן אחר, וגם אף אם יש לו רשות לצוות שיעשה הנכרי כמו שירצה נמי מותר כשמניח להנכרי שיעשה רק על דעתו דהא בנתן לנכרי מעות להתעסק בהם הרי בסתמא הוא יכול לצוות לו איך לעשות ומ"מ כיון שהעסק נעשה שרק הנכרי לבדו יתעסק בו לפי דעתו והישראל יקיים תנאי זה ולא יאמר כלום להנכרי מותר, מהטעם שהנכרי הוא הבעלים על המלאכה שזהו טעם היתר האריסות והקבלנות, שזה מותר.

אבל ודאי שצריך שלא יהיה ניכר שהוא לישראל דזהו הפירוש שלמסקי הש"ע וכן אין העסק ניכר ממי הוא והוא ליהון המ"מ, משום דאם ניכר שהוא של הישראל הרי איכא איסור דמראית עין שיאמרו שהישראל שהריחא מהעסק הוא שלו מתמת שנתן כעויתו הוא בעלים גם על המלאכה היינו שאף שהנכרי הוא מתעסק הוא עושה על דעת הישראל בעל המעות הא"כ הרי הנכרי רק כפועל ועושה בשליחות הישראל האסור, כי לפ"מ שכתבתי שמותר אף שלוקחין שכירות קבועה לשינה ליכא המראית עין דאסרו בקבלנות שהוא ש"נא יאמרו שהוא שכיר יום, אבל איכא מראית עין זה דיאמרו שהנכרי עושה לדעת הישראל בעל המעות והעסק שזה אסור אבל מצד חשש דמראית עין זה אם ידוע דדרך החברות הוא שהמנהלים עושים הנהלת העסק רק על דעת עצמן ואין צריכין לשימוע כלום אף למי שיש לו רוב המניות, הרי נמצא שאף אם ידעו שרוב המניות הוא של הישראל נמי ידעו שנסמך להם ממנו לנהל העסק רק על דעתם, שלכן אף שמסתבר שישמעו לו כשיאמר להם, הרי הוא כשמיעה לאיש אחר שנותן עצה טובה ולא כשמיעה לבעלים שזה אינו מגרע מבעלות המנהלים על המלאכה והנהלת העסק, וגם לבד זה הא ניכר וידוע לכל מזה שבעצמו אינו מנהל שמאיוז טעם אינו רוצה להתערב באופן הגהלת העסק וסומך לגמרי על המנהלים שיעשו רק על דעתם דזה ג"כ מותר דהא בעובדא דרמב"ם והש"ע בשם הגאונים שהמעות הוא של הישראל ודאי הא ישמע לו הנכרי המתעסק ומ"מ מותר כדכתבתי לעיל, וגם כל קבלנות

בעליל לדעת כי סבור היה הלק"ט שאין לדמות את המדובר בכאן לאת המדובר בדבריו שבס' מ"ה ושכאן שאני ויותר חמור היות שהבת קול נעקר ונצטייר כאויר ופורח ואין לו קשר עוד עם המשיע. ומינה דה"ה ועוד מכש"כ דלא יוצאין עפ"י ע"י הטלפון שנוסף על הנ"ו מתקיימים בו גם שינויי וחילופי זרמים הגורמים להגברת הקול ולהפריחו למרחקים. כאשר דנתי במקומות בספרי שציינתי אליהם.

סימן כ

בענין שותפות עם מחללי שבת תשובה לשאלה

ב"ה ח"י אדר תשנ"ג.

השאלה דומה למה שנשאלתי מכבר. ותשובתי נדפסה בספרי שביתת הים שאול ואני מעתיקה בזה בתיקוני לשון.

השאלה היתה אודות ששה עשר חברים מ"אליצור" שגמרו קורס להכשרה ימית מציעים להצטרף לקואופרטיב ימי של "ההסתדרות", לאקופרטיב זה שתי ספינות — ספינת משא וספינת סוילים, בשתי ספינות אלו עובדים כשמונים איש. ספינת הסויל תהיה על סהרת הכשרות. בספינת המשא יעבדו כמה פועלים לא יהודים, אעפ"כ ברור שבשתיהן יעבדו הפועלים היהודים גם בשבת בעבודות שונות, כארבע שעות ביום, ברור שש עשרה חברים אלו הדתיים לא יחייבו אותם לעבוד בשבת.

שש עשרה החברים הדתיים יקבלו שכר עבודה חדשי ואחוזי רווח וייתשבו כשותפים וחברים לקואופרטיב כיתר הפועלים, על כן השאלה היא אם מותר להם להצטרף לאקופרטיב הזה, או לא.

תשובה

השאלה הזאת של השתתפות עם יהודים מחללי שבת אשר בודאי יחלל את השבת בעסק השותפי, מתחלקת ביסודה לשלשה ענפים, והמה: א) אם יש בזה איסור לפני עור, ב) אם יש בזה איסור של מסייע ידי עוברי עברה. ג) בגדר של נהנה ממעשה שבת שעשו גם בשבילו וכדיעתו, ונבארם בע"ה אחת אל אחת.

בגדר איסור לפני עור

שאלת איסור לפני עור שיש בנידוננו, הוא, היות שבהשתתפותם נותנים יד למחללי שבת בממונם שישקיעו בהשתתפותם והרי זה דומה איפוא להא דאיתא במס' ע"ז ד' ר' ע"ב: מגין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לכן נת, ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול. ויעוין שם בתוס' ד"ה מגין שכותבים שהוא הדין בכל שאר איסורין וכו' ולפי זה אסור להושיט למומרים דבר איסור אע"פ שהוא שלהם וכו' ע"ש, וא"כ לכאורה ה"ה בכגון נידוננו דאיכא בהשתתפות איסור של לפני עור.

אולם לאחר העיון נלעג"ד דליכא בנידוננו איסור לפני עור מכמה טעמים וכדיבאר.

א) **איסור** לפני עור כפי המבואר במס' ע"ז שם, ובעוד מקומות, ליכא כי אם היכא שלא יוכל להשיג דבר-האיסור מבלעדיו, אבל כשהעכריין יוכל להשיג דבר האיסור גם מבלעדיו אין בזה כבה"ג משום לפני עור, וכאן בנידוננו הרי הקואופרטיב ההסתדרותי יוכל להשיג שותפים אחרים גם בלעדי דתיים אלה.

ולא מיבעיא באם יכולים לתלות ששיגו גם שותפים גוים, ויש מציאות לכך, בכל כה"ג

ליכא אליכא דכו"ע לאו דלפני עור.

ואפילו כגונא שאין לתלות שיוכלו להשיג שותפים גוים ויש לתלות רק שיוכלו להשיג ישראלים אחרים בלתי דתיים שירצו להשתתף אתם. שבכה"ג אמנם דעת המשנה למלך בפ"ד מה' מלוה ולוה ה"ב דבמה שיוכל להשיג האיסור על ידי יהודי אחר לא נפטר יהודי זה מעבירה על לפני עור היות דאו היהודי האחר יעבור על לפ"ע, ומצינו לכמה מהפוסקים שמסכימים ג"כ עם המל"מ.

אבל לעומת זה ישנם גם מגדולי הפוסקים החולקים על המל"מ וס"ל דאפילו באפשר לו להשיג הדבר אצל ישראלים אחרים ג"כ אינו עובר היהודי הזה הממציא ונותן לו כעת האיסור משום לפ"ע. ואציין ביחוד לדברי שו"ת כתב סופר חו"ד סי' פ"ג שסובר נמי בכזאת ומרבה להשיב ולסתור דברי המל"מ. ויוצא שאפשר להסתמך ולומר שאין בהשתתפות הדתיים אתם משום עבירה על לאו דלפ"ע גם אם אין לתלות בשותפות גוים, כי הרי לדאבוננו ישיגו יהודים בלתי דתיים שיתרצו להשתתף אתם, ואף בהחילול.

ב) **כפי** שאני מבין מתוך השאלה יש כבר לקואופרטיב ההסתדרותי שתי הספינות ומחללים בהם כבר לדאבוננו את השבת. וא"כ יש בזה שלשה גורמי היתר. ראשית מתאר אני לעצמי שהוספת שש עשרה הדתיים על שמונים האיש לא

יתוסף בכך כמעט יותר עבודה בשבתות למחלליה, ואם כך הדבר הרי אין בזה בכלל משום לפ"ע, ושנית אף אם ספק הדבר אם יתוסף בכך או לא, ג"כ ליכא בכה"ג הלאו דלפני עור, דהלאו דלפ"ע ישנו רק אם יגרום בודאות לעבירה אבל כל היכא דאיכא למיתלי שאולי לא יגרום לעבירה אינו עובר בכה"ג על לפ"ע, כמתבאר מפשטות דברי המשנה בשביעית פ"ה מ"ו המדברת במוכר לחשוד וביסוד האיסור של לפ"ע (עי' רמב"ם שם בפיה"מ) ואומרת "זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאיסור ולהיתר מותרת וכן נפסק ברמב"ם (פ"ח משמיטה ויובל ה"ב) "שלמלאכה שאפשר שתהיה אסורה ותהיה מותרת מותר למוכרו לחשוד". ואין שום סברא כלל לומר שהמשנה מדברת רק על שביעית בזה"ז דרבנן, דאילו כן לא לישתמיש שלא יזכר מזה כלל במשנה ובגמ' בבבית או ירושלמית, וכפרס ברמב"ם ובפוסקים שיבארו כן בהדיא שכל דיני המשנה נאמרו רק בשביעית בזה"ז, ועוד הרי יש בזה פלוגתא בין רבי ורבנן ולרבנן אפי' שביעית בזה"ז דאורייתא, עיין רש"י מו"ק ד' ב' ע"ב וואכמ"ל, ואיך לא נזכר שלרבנן ליכא הדינים האלו, וגם הרי יש סוברים שליכא בכלל איסורא דלפ"ע באיסור דרבנן עיין רמב"ן סופ"ק דמו"ק וברא"ש, ואכ"מ, ואיך אפשר לומר שהמשנה מדברת על שביעית בזה"ז דרבנן, אלא ודאי כנ"ל שאפילו בשביעית דאורייתא אמרינן הכלל הנ"ל דכל היכא דאיכא למיתלא לאיסור ולהיתר מותר, עיין שם גם במשנה ח' ובירושלמי, ומהמשנה ס' שם דאיתא: משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה כברה ורחיים ותנור, ומפרש בירושלמי שאני אומר נפה לספור בו מעות, כברה לכבור בו חול וכו', משמע עוד ביותר שאפילו בליכא מחצה על מחצה ואפשר לתלות באיסור יותר מלהיתר, בכ"ז תלינן בהיתר, שהרי סתם נפה הוא לקמת וסתם כברה לתבואה ובכ"ז תלינן להיתרא, עיין בר"ש שם ובתוס' גיטין ד' ס"א ע"א ד"ה משאלת, שמבארים שאין זה תלייה גמורה ומשורה הוצרכנו בזה גם לסעם של מפני דרכי שלום, וא"כ אפילו שאר הראשונים שמבארים שהוצרכנו לסעם של מפני דרכי שלום משום דכיון דלית ליה הנאה מיניה אי לאו משום דרכי שלום אע"ג דהו"ל למיתלי לא הוה ליה לעיולי נפשיה בספיקא, עיין רמב"ן ע"ז ד' ט"ו ובחידושי הרשב"א בגיטין שם, ע"כ גם הם מודים שאין זה תלייה גמורה שיהא נחשב כמחצה על מחצה להיתר כלאיסור, שהרי לא ימלגו כמציאות, ובכל זאת סברי דהיינו תולין משום זה לבד אילו היה לו הנאה מיניה, וא"כ הרי ראייה מזה דבאית ליה הנאה מיניה תלינו

להיתרא בכל דהו, גם מדברי רב אשי בע"ז (ד' ט"ז ע"ב). שאומר בלשון "כל היכא דאיכא למיתלי תלינן ואע"ג דמצווה" משמע דתלינן אפילו בכל דהו, וזהו לשון "כל", וכן ראיתי בתבואות שור (סי' ט"ז ס"ק כ"ג). שמוכיח ג"כ מהגמ' הנ"ל שאין אזהרה של לפ"ע כ"א באיכא מכשול ודאי ע"ש, וע' בחידושי מהר"ם מלובלין בסנהדרין ד' ס"ג ע"ב ד"ה אסור ע"ז.

וכמו"כ מבאר בחידושי הריטב"א שם בע"ז, דזה שבה מתירין בשביעית מפני שיוכל לשוחטה אע"ג דאיכא איסור של לפ"ע, דהוא מפני דליכא לאו דל"ע מה"ת אלא כשנותנו למי שיעשה בו עבירה ודאי, ורבנן אסרו סתמא היכא שיש רגלים לדבר לחוש שיעבור זה עבירה ועשו סתמא כפירוש, ולכן כל היכא דאיכא למיתלי לקולא דלאו לעבירה בעי ליה אוקמיה רבנן אדינא והיתירוהו עיי"ש. וכן ראיתי במשנה ראשונה בשביעית שם שכותב להסביר שלכן דבר שמלאכתו לאיסור ולהיתר מותר אע"ג שלפ"ע דאורייתא, משום שנתנית מכשול לא מקרי אלא כשמכשול ידוע בשעה זו שזה נותן לו, אבל בספק אם יעשו בו מכשול אין זה נותן מכשול והלוקח הוא מכשיל את עצמו. ומה שכותב שם המשנה הראשונה להקשות על זה מהגמ' בע"ז ד' י"ד ע"א גבי אין מוכרין לבינה לעכו"ם, דאמרינן שמוכרין להם חבילה, ופרכינן וליחוש דילמא מוזין לאחריא למיקסרי, ומשנינן אלפני מקפדינן אלפני דלפני לא מקפדינן, ומשמע דאי לאו האי טעמא הו' אסור אע"ג דליכא מכשול ודאי בשעת המכירה ע"ש, נפלע"ד דאי משום הא אין סתירה לחילוק הנ"ל, די"ל דשם בע"ז שאני שיש ידים מוכיחות שימכרם לע"ז מכיון שמיירי בלבונה זכה שמייוחד לע"ז (עיין רמב"ם פ"ט מה' עכ"ם ה"ו וי"ד סי' קנ"א סעי' א') ונקרא חששא למכשול ודאי, ולכן צריכנן לתירוצא של לפני דלפני לא קפדינן, וכשהדבר מסופק אי לאילל שייך או לדבר אחר אולינן באמת בכה"ג לקולא. וכמו"ש הס"ז ביר"ד סי' קנ"א שם.

יצא לנו מכל זה דכל שהדבר ספק אם יגרום בפעולתו למכשול ודאי מצידו בפעולתו זאת, ואיכא מקום למיתלי שלא יגרום, אינו עובר בכה"ג על לפ"ע, וה"ג בנידוננו וכנ"ל.

ג) ושלישית אף לו אם ברור הדבר שיתוסף עם הוספת שש עשרה הדתיים יותר עבודה והמחללים יחללו מתוך כך יותר את השבת, ג"כ מצינו בזה שיטת הריטב"א בע"ז ד' ו' ובנב"מ בשט"מ ד' ה'. דס"ל שבמרכה באיסור אינו עובר על לפני עור, ועיין בשו"ת מתנה תיים ח"א סי' מ"ה שמאריך לבסס זה ומסיים שלא מצא מבואר שיטה אחת

החולקת על הריטב"א ותסבור דיהי' בהוספת איסור לאו דלפני עור ע"ש, וה"נ בנדוד' שלכל היותר אין בהצטרפותם לקואפרטיב כי אם הוספת איסור, ואין בזה משום לפ"ע.

ב. מסייע ידי עוברי עבירה

כל הנ"ל שייך בנוגע לאיסור לפני עור דאורייתא, אבל לא יועיל לנו בנוגע לאיסור מסייע ידי עוברי עבירה דרבנן שיש בזה בהשתתפותם עם שכאלה שבוראי יחללו את השבת ברכוש ובריוח השותפי, כי לא שייך בזה יסוד ההיתר שיכולים לעבור על האיסור בלעדיהם כי איסור מסייע ידי עוברי עבירה הרי הוא כשאינם בתרי עברי דנהרי אף שהעכריין בעצמו יכול לעבור על האיסור גם בלעדי המסייע, עיין בתוס' שבת ד' ג' ע"א ד"ה בבא דרישא. וברא"ש סימן א', ובר"ן בע"ז שם, וכן לא שייך יסוד ההיתר שיש בזה רק הוספת איסור, כי איסור מסייע ישנו אף בהוספת איסור בלבד, כמבואר בריטב"א בע"ז ובשס"מ כ"מ שם.

אולם בבואנו אל העיון בגדר איסור מסייע יש לנו

בזה כמה יסודי היתר אחרים באופן שיצא שבנידוננו אין בזה משום משום מסייע ידי עוברי עבירה. והם:

א) דעת המרדכי בע"ז שם דבדלא קאי בתרי עברי דנהרא שרי לגמרי ואין בזה איסור של מסייע ידי עוברי עבירה. שבעיקר הדין אנו מוצאים ברמ"א שמסכים לדיעה זאת, שכן פוסק ביו"ד סי' קנ"א סעי' א' וז"ל: י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתה היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר מותר למכור להם כל דבר, ויש מחמירין, ונהגו להקל כסברא הראשונה וכל בעל גפש יחמיר לעצמו. הרי לנו שבעיקר הדין והמנהג מסכים הרמ"א להקל, ורק כותב דכל בעל גפש יחמיר לעצמו. אמנם יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר שזה שכותב הרמ"א שנהגו להקל כסברא הראשונה הוא מטעם אחר, והיינו מטעם דמקילין בזה"ז להשתתף עמהם שכוונתם לעושה שמים וארץ, וכמו"ש הש"ך בסק"ז, אבל מזה בעצמו שדעת המתירין כותב הרמ"א בלשון י"א, ודעת האוסרים כותב רק בלשון ויש מחמירין משמע שסובר לעיקר כדעת המתירין, ושוב ראיתי בתשובת חות יאיר (סי' קפ"ה) שכותב ג"כ כדברי רמלשון דמ"א במ"ש ויש מחמירין ולא כתב ויש אוסרין מכלל שדעתו נוטה עם המתירין וזה כלל בדינו ע"ש.

ב) דעת הש"ך ביו"ד שם סק"ז דבעכו"ם וישראל מומר אינו חייב להפרישו, ודברי הדגול מרבנה שם שמסביר דאף בישראל אין מצוין להפרישו כי אם כשעובר בשונג ויש ביד איש אחר להפרישו חייב להפרישו אבל בישראל דרוצה לעבור במזיד על איזה עבירה אפילו אינו מומר גמור אין ישראל אחר מצווה להפרישו לדעת הש"ך ומומר דנקט הש"ך הוא משום דהפוסקים במומר דברו ומומר מסתמא מזיד הוא ועוד דכל עובר עבירה במזיד יקרא מומר לאותו דבר ע"ש, ואף שהרבו להשיב על הש"ך, אבל הרבו גם הרבו גדולי הפוסקים לצרף בכל זאת דעת הש"ך והדגול הנ"ל כסניף להיתרא, ואף החות יאיר בעצמו בתשובתו שם בס"י קפ"ה שכותב לשדות תיוהא בדברי הש"ך, בכל זאת בסידור סעיפי היתריו שם בנידונו מוכיר בסעי' הראשון דעת הש"ך הנ"ל. והדברים ארוכים.

ביסוד סברא זאת של הדגול מרבנה כשאין ביד אחר להפרישו, ראיתי גם בטורי אבן על חגיגה באבני מילואים לד' י"ג שמזכיר לומר סברא זאת דבלא קאי בתרי עברי דנהרא ואי אפשר להפרישו הואיל ועבירה מזומן לפניו לעשותה באין מוחה ומעכב על ידו אפי' איסור דרבנן ליכא דכיון דאם לא יתן לו זה יקח בעצמו כי נותן לו מאי הוה ע"ש, ועיין גם ביסוד סברא זאת כשאין אנו יכולים למחות בידי עושי רשעה אין איסור מסייע בקירוב הגאתו לו, במחנה חיים שם סוף סימן מ"ה ע"ש.

והרי בנידוננו בעלי הקואפרטיב ההסתדרותי המה לדאוננו עבריינים לחלל שבת במזיד ואין בידינו למחות בידם ולהפרישם.

ג) דעת הכתב סופר בחיו"ד (סימן פ"ג) שכותב לחלק דאיסור מסייע הוא כשמסייע בשעת עבירה, אבל בנותן איסור שלו למומר הגם שידוע שיאכל מ"מ בשעת נתינה עדיין ליכא כאן שום אתחלתא דאיסור ואינו מסייע לו כלום בשעה שעושה האיסור ליכא בזה משום מסייע, ורק בנותן לו דבר תועלת שאי אפשר לעבור על האיסור בלי הדבר הזה אסור אפילו שלא בשעת מעשה ע"ש. ובעקבותיו הולכים עוד כמה מגדולי האחרונים, עיין בשו"ת משיב דבר בח"ב (סימנים ל"א ל"ב) בדבר מכירת טריפה לישראל פושע, ובדבר זיווג אשה לאיש אשר ידועים המה לעוברי עבירה ויעברו על איסור גדה, שדן שם בכלל זה עיי"ש, ועיין גם בשו"ת מהרש"ם ח"ב (סימן צ"ג) שסובר ג"כ כן למעשה להתיר משום מסייע היכא דליכא איסור בשעת מעשה, וכן בס"י קפ"ד שמביא שכדברי הכתב סופר הנ"ל דבאינו עושה האיסור מיד שרי, העלה גם בשו"ת כגני ציון (סימן ט"ז), וכותב שם לחוק יסוד

היתר זה, והעלה עפ"י בנידונו להתיר להשכיר ביתו ליהודי ספר שמגלה ביום ש"ק בפרהסיא ואינו עובר בזה משום מסייע ידי עובדי עבירה כשהעבריון ישיג לשכור גם במקום אחר עיי"ש, וזה דלא כמו שהעלה בספר ערוגת הבושם מחוסס תאו"ה (סימן ג"ב), גם עיקר יסוד איסורו של הערוגת הבושם שם הוא משום הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע עיי"ש ויש להאריך, ועיין בספר פרי השדה ח"ג (סימן צ"ג) שהשיב ג"כ להתיר השכרת בית למחלל שבת באפשר לו להשיג גם במקום אחר, ורק כמובן אם יכול למחות מחויב למחות עיי"ש. והרי בנידונו אין סיוע בשעת עבירה. כמובן.

עפ"י דברי המהרש"ם בנודונו שם בסי' קפ"ד שכותב לומר דבכל גוונא דאיכא משום מסייע היינו דוקא אם בגוף הדבר שנותן לחבירו יעשה בו האיסור אבל הכא הרי לא יעשה האיסור אלא באור שבתוך הבית ע"ש, ולפי"ז יש לדון להיתר מצד סברא זאת גם כנידון שאלתנו, אם באופן שעבודת הפועלים היהודים המחללים אינה בגוף דבר ההשתתפות.

ה' גם אם יש רק ספק בדבר דאולי לא יעברו בגוף דבר ההשתתפות אלא רק בדבר שמתוך לדבר ההשתתפות, ומכש"כ אם יש ספק דאולי לא יתווסף בכלל בעבודת איסור עם הוספת השותפות, ג"כ אין כבר בזה משום מסייע, וכמו שמבאר בסוב טעם במתנה חיים שם בסימן מ"ה, שאיסור מסייע ידי עובדי עבירה הוא דוקא על ודאי אם בבטח הוא יעשה עבירה, אבל אם יש ספק אם צריך לעבירה אז אם יש לו חפץ בזה ויוכל להתחיל לעשות עבירה משלו רק יש לחוש שאנו מוסיפים לו ליכא משום מסייע ע"ש.

ועיין שם במהרש"ם שמצדד להתיר משום מסייע גם מטעם תלייה דחיישינן שמא ימות ושמא יעשה תשובה עיי"ש.

בצירוף כל הנ"ל נלענ"ד ברור דליכא בנידונו משום איסור מסייע ידי עובדי עבירה.

ג. נהנה ממעשה שבת שעשו גם בשבילו ובידיעתו

מכל מה שביארנו עד כה יצאנו בנידונו מידי איסור לפני עור ומידי איסור מסייע ידי עובדי עבירה, ומותר להם עצם ההצטרפות לקואופרטיב הזה.

אבל עוד עלינו לברר אם מותר לשותפים הדתיים לקבל שכרם ואחוזי רווחם משותפות הזאת שרווחי שבת בתוכם ולא יהיו נקראים כנהנים

ממעשה שבת ממה שיהודים אחרים עבדו בשבת גם בשבילם ובידיעתם.

ואה"ר העיין נלענ"ד דאם לא יגיע לדתיים הנאה מגוף המלאכות שיעשו ההסתדרותיים באותו שבת אין בזה שיקבלו אח"כ שכר וריות מהשותפות הכללית משום נהנה ממעשה שבת, וכמה טעמים בדבר, ראשית מי יאמר בכלל שיגיע במיוחד מאותם עבודות אחוזי רווח ברווח השותפי, הרי ישנם הרבה עבודות שהן כלשעצמם אינם מכניסים הריווחים, וזה עפ"י רוב בעבודות הפנימיות, שחושבני שאלה הנה המלאכות שעובדים המחללים גם בשבת לכמה שעות, ושנית אפילו אם ברור שיגיע מזה בריווח השותפי ג"כ אין בקבלת רווח זה משום נהנה ממעשה שבת מכמה טעמים והם.

א) ה"לכה פסוקה ומקובלת היא באו"ה (סי' שי"ח סעי' א') דהמכשיל בשבת או שעשה אחת משאר מלאכות כמזיד אסור רק לו לעולם אבל לאחרים מותר למוצאי שבת מיד. והיינו אפילו למי שנתבשל או נעשית המלאכה בשבילו, וכמו שכותב בפשיטות המשנה ברורה בסק"ה.

אלא שכתבנו נידונו יש לעיין אם שייך היתר זה, דהא הרי הנה מומרים לחלל שבתות, וא"כ נהי דשייך בכאן טעם ההיתר שמזכיר המ"ב דליכא למיחש דעי"ז שנתיר למר"ש מיד יבא פעם אחרת לומר לישראל בהריא שיעשה המלאכה, אבל לא שייך בכאן טעם ההיתר האחר שמוזכר במג"א ובמ"ב שם שהישראל לא ישמע לו, דהרי לדאבוננו הנה חוטאים בנידונו גם בשביל עצמם ולא שייך אין אדם חוטא ולא לו, וכבר עמד בזה דבישראל מומר שאני הפרי מגדים בסי' דע"ז במשבצות סק"א ובסי' שכ"ה בא"א ס"ק כ"ב עיי"ש.

ואולי יש לחלק ולומר דבנידונו היא הנותנת מכיון שהעבריינים עושים מלאכתם בשבת העיקר בשביל הנאת עצמם ולרווחתם ויודעים הנה שהדתיים אין בהחלט רצונם בכך ואילו היה כת בידם לעכב היו מעכבים, לכן לא דמי זה לנידונו של הפרמ"ג בישראל מומר, דשם המדובר כשהמומר נישל לשם הישראל האחר שיאכל זה, אף שאולי כוונתו שהוא יריות מזה, אבל משא"כ בנידונו שעושים המלאכה לשם עצמם בלבד ואין פה במלאכתם שום כוונה של הגעת הנאה ממלאכתם זאת לאחרים בשום צד, ורק ממילא יוצא אח"כ מזה גם אחוז טובת הנאה לאחרים בהכנס הריוח בחלק השותפי הכללי, לכן י"ל שהו"ל דינם כעושים רק בשבילם שלא נאסר בהנאה לאחרים.

ב) אפילו לעושה האיסור בעצמו לא נאסר אלא ליהנות מגוף המלאכה, כגון מגוף מה

שבישל או שחט או גטע בשבת וכדומה, אבל מדמי הריזוח של המלאכה מותר ליהנות אפילו עושה האיסור בעצמו וכמו שכותב המשנה ברורה שם בסק"ד בסתמא ובפשיטות: שמ"מ מותר לו ליהנות מדמיה של המלאכה, ומכש"כ שמותר בכה"ג לאלו שעשו גם בשבילם מבלי שירצו בכך כבנידוננו.

ואעפ"י שראיתי בספר כף החיים אות ח שהגם שכותב ג"כ דמותר לו ליהנות מדמיה של אותה מלאכה, מ"מ מוסיף וכותב דמיהו מה שמותר ליהנות מדמי אותה מלאכה נראה דהיינו שיוכל למוכרה רק בכדי מה שהיה שוה אותו דבר קודם שיעשה בו מלאכה כדי שלא יהנה ממלאכת שבת דאל"כ מאי אהני קנסא דרבנן ע"ש.

מכל מקום סתמיות פסקו של המשנה ברורה משמע שסובר להתיר הנאת דמיה של המלאכה אף מהוספת השבח שנשבח בשבת, וכנראה שסובר שקנס חכמים היה רק על הנאה מעצם גוף המלאכה, והגם שעדיין יש עוד מקום להסתפק שאולי כוונת המשנה ברורה הוא דווקא בגונא שהעברין רצה בהנאה מגוף המלאכה ובזה חל הקנס רק על הנאה מגוף המלאכה ולא מדמיה, אבל משא"כ שכוונת העברית מתחילה היתה על הנאת הדמים בזה י"ל שחל קנס איסור ההנאה גם על הדמים, אבל מ"מ ממה שלא חילק בכך המשנה ברורה משמע בפשטות שסובר שאף בכה"ג מותר הדמים, דקנס חכמים היתה רק על הנאה מגוף המלאכה ולא מדמיה, ואולי משום שכוונת קנסם היתה רק על מלאכת שבת הנעשית ליהנות ממנה בו ביום, והיינו מגופה של המלאכה, כי זה מצוי יותר שיעברו לעשות מלאכה למטרת הנאה בו ביום ממה שיעברו בכדי הרווחת דמים ממנה אח"כ בימות החול, ולכן קנסו רק על כזוה שהמלאכה באה בכדי ליהנות מגופה, אבל לא על דמיה.

אמנם ראיתי בשו"ת כתב סופר תאו"ח (סי' נ') בשאלתו ע"ד פונדק המבשל בשבת, שהשיב לאסור לקנות ממנו התבשיל אפי' לאחרים שלא נתבשל בשבילם מפני שהא סוף מעשה תחילת מחשבתו של הפונדק היה למכור לאחרים לכן אסור לקנות ממנו משום לפ"ע דקיי"ל גם באיסור דרבנן איכא לפ"ע ע"ש.

אבל בנידוננו שאני וכמו שכבר ביארנו דאין לפ"ע ואף לא מסייע, וגם שאני לגמרי נידוננו מנידונו של הכתב סופר, דשם אף שלא נתבשל בשבילם, אבל הם רוצים במאכלים מבושלים טריים ורק אינם מצוים לו לבשל בפירוש, אבל משא"כ בנידוננו שהמלאכות נעשות שלא לדעתם ורצונם של הדתיים והמחללים עושים המלאכות בעיקר רק

לסוכת עצמם מבלי שיצטרכו לזה האחרים. **לכן** בצירוף כל הסעמים יחד, דהיינו ראשית, ישראל העושה מלאכה מותר אפילו למי שנעשית המלאכה בשבילו, בצירוף שבכאן נעשית בעיקר אך ורק לסוכת עצמם, ושנית שאין בכאן הנאה מגוף המלאכה אלא מדמיה, ושלישית דמי יאמר שיגיע בכלל ריווח בשותפות מהמלאכות הנעשות בשבת ואם לא שיוכל הדבר להתברר בוודאות. אבל גם אז ישאר שאר הסעמים הקודמים) מכל הליו יש צד לדון להתיר קבלת השכר ואחוזי הריזוחים מהשותפות הקאופרטיבית הכללית הזאת, ועל צד היותר טוב יכולים הדתיים לגבות אחוזי הריזוח המגיע לפי הערך ממלאכות השבת ולא לקבלם ועיין עוד להלן בזה בע"ה).

ג) **ואוסף** לזה מה שראיתי בספר מחזה אברהם להגאב"ד מבראדי ו"ל (סימן מ"ח) שכותב בהסברת דברי הפרמ"ג הג"ל בטעם הא', דבמומר מכיון שלא שייך הסברא של אין אדם חוטא ולא לו אסור למי שנתבשל בשבילו למו"ש בכדי שיעשה כמו בעכו"ם ולא כישראל שמותר למו"ש מיד, אבל אינו אסור למי שנאפה או נתבשל בשבילו ביותר מכדי שיעשו, ורק בצוה לישראל לעשות בשבילו אסור להמצוה עולמית, ע"ש מ"ש בדבריו לדון בדברי הכתב סופר הג"ל. ומביא גם דברי הש"ך בי"ד סי' קנ"א הג"ל בפרק ב' ניקוח ב' רבמומר לא שייך מסייע, עיי"ש בהסברת דבריו בזה, וא"כ בנידוננו נוסף על כל הג"ל שביארנו מותר בכלל לפי"ז לאחר בכדי שיעשו, דבנידוננו הרי לא דמי כלל לקונים התמידיים של האופה שכותב שם המחזה אברהם דדינם כאילו מצוים לו לאפות בשבת, דבנידוננו הרי אם בקולם של הדתיים ישמעון הרי אדרבה מצוים עליהם במפגיע לא לעשות המלאכות כי אם לסדר הכל בדרך המותר.

ד. שותפות עם מחללי שבת בספרי התשובות

אחרי כל ביורנו הג"ל בנוגע לשלשת ענפי האיסור שהיה מקום לחוש בנידוננו, אביא בזה שלשה כוכבי לכת מספרי רבותינו הפוסקים האחרונים שמצאתי כעת הדנים בפירוש מדין שותפות עם מחללי שבת ומצדדים בנידוניהם להתיר, ומדברי כולם אנו למדים פרטים נוספים לנידוננו. והם:

א) בשו"ת בית היוצר להגאון ר' יואל צבי ראטה ו"ל מחוסס תאו"ח סימן ו' נשאל באחד

ששכר דאמפף זעג מאשין ובתוכו רחיים ג"כ והשתתף עם שותף אשר הוא פוקר ומחלל שבת בפרהסיא והפירמא הולך על שניהם, וכאשר הוכרח להשתתף עמו התנה עמו בראשונה לשמור שבת כהלכתו אבל לאחר שנתקשרו בכתב שותפות עשה הפוקר בחזקת היד מלאכתו בשבת ואין ביכולתו לעכבו אם יש בזה צד היתר. והשיב להתיר באופן זה שיבטלו השותפות עם שותפו הג' ואח"כ יחזרו להשתתף ויתנו בתחילה שחצי יום ד' וה' וה' ושבת יה' להפוקר וכל א' כחלקו יעסוק בעסק לשלם להפועלים כאשר זה מבואר בס' רמ"ה בסעי' א' דעם שיתוף הנכרי מותר לעשות כן אליבא דכ"ע, וממילא כמו כן כאן בג"ד שהוא שותף עם המומר לחלל שבת מותר לו לעשות כן ולא מקרי שהוא מסייע ידי עוברי עברה כיון דבלא"ה הוא ג"כ מחלל שבת בפרהסיא וגם מה"ט ג"כ ליכא משום לפ"ע וכו' וא"כ אין שום חילוק כיון דמשמר לחלל שבתות בפרהסיא הוא כנכרי לכל דבר. וממילא גם למראית עין אין לחוש בזה כיון שהוא ידוע לכל מה שיש חילול שבת בזה העסק הוא הכל מצד המומר הזה ולא מצד הישראל כשר וכל א' יקח חלקו בהריוח מן הימים שנחלקו לחלקו ואם אח"כ בשעת חלוקה יתרכו לחלק בשוה מן כל העסק ג"כ מותר כמבואר שם בסעי' ב' אך מ"מ טוב מזה שיקח כל א' חלקו מן הימים שנחלקו לחלקו כנ"ל, עיי"ש בבית היוצר.

והוצרך הבית היוצר לכל זה של חילוק הימים כדי שלא יצא שנהגה ממלאכת שבת באיסור כדעו"ש ולפי דברינו הג"ל יש לדון שלא נאסר בכנון נידוננו משום נהגה ממלאכת איסור וכנ"ל. עכ"פ נלמד מדברי הבית היוצר שדעתו להתיר שותפות עם מומר לחלל שבת בפרהסיא ואין בזה לא משום לפ"ע ולא משום מסייע כיון שבלא"ה הוא ג"כ מחלל שבת בפרהסיא וואולי כוונתו במ"ש וכו' לדברי הש"ך ביו"ד סי' קנ"א שהבאנו, ורק יתנה מתחילה על חילוק הימים ואזי אף שעדיפי שבשעת חלוקת הריוחים יחלקו ג"כ באופן התנאי אבל גם אם יתרכו אח"כ בשעת חלוקה לחלק בשוה מן כל העסק ג"כ מותר.

ואוסיף לזה דברי המג"א (בס"י רמ"ה סק"ב) ומשנה ברורה סק"ו בשם רלב"ח דאם לא נודע אח"כ ריוח של כל אחד ואחד על יומו כגון בחנות רשאיין לכתחילה לחלוק בשוה.

כמו כן נלמד מדברי הבית היוצר שאין לחוש בכה"ג גם משום מראית עין כיון שידוע לכל שכל מה שיש בזה חילול שבת הוא מצד המומרים לחלל שבתות ולא מצד הכשרים.

ב) בשו"ת נסע שורק חאור"ח (סי' י"ט) בנידונו על דבר שותפות עם מומר לחלל שבתות בפרהסיא מבאר ג"כ שליכא בזה משום מסייע ידי עוברי עברה מכיון שאינו מסייעו בעבירה עצמה ועיי"ש מה שדן גם בדברי הש"ך ואכ"מ, וכן מה שדן שם לענין נהגה מהגעת ריוח אינו שייך לנידונו דשם מקום דיונו מפני שהפועלים עכ"פ עושים מלאכתם לעכריין עפ"י מה שצוים הוא בן עיי"ש, וכן אינו חושש משום מראית עין, וכל מה שחושש שם הוא משום לזות שפתים שכשיודע שהוא שותפו יחשבוהו שמרצונו נעשה כל אלה עיי"ש, ויש לומר שבכנון נידוננו שרבים המה הדתיים שישתתפו במגמה להשפיע בכל מה שאפשר בנתינת ציון דתי לזה וידועים בדתיותם כששמים מעיד עליהם גם הנסע שורק יודה שאין בזה גם משום חשש של לזות שפתים, ואדרבה ידוע לכל ההיפך שעם השתתפותם ישפיעו בכל מאמצם להשרות הוה דתי בקאופרטיב כל האפשר.

ג) ואל השלישי אני בא אדמו"ר הגאון הגרמ"מ עפשטיין זצ"ל בשו"ת לבוש מרדכי סימן ג' שנשאל בנידון עורך דין חרדי שרוצה להשתתף עם עוד שני גוים ואחד ישראל מחלל שבת בפרהסיא אשר כשיקבלו ענין אחד יעשהו בשבת. ושם הישראל החרדי נקרא ג"כ על הפירמא. ואחרי אריכות דבריו מסיק להתיר השתתפות על ידי תנאי מתחילה לחילוק הימים שיצא שאינו משתתף כלל עם הישראל הפושע ואינו נותן לפניו מכשול ואינו מוקיפו ע"י גרם לעבור מכיון שגם בידו להתנות עם העכ"ם בכה"ג, ומבאר שאין לאסור מטעם דנקרא שם ישראל החרד על המשרד מכיון דשותפי ניגוה ולא נקרא על שמו לבד, ומסיים שאך כאשר יוכל להיות דלא ידעי עתה שיש אופן להתיר לכן יודיע העו"ד בעתון חרדי שעשה באופן המותר ע"י תנאי חילוק הימים עיי"ש.

ולפי"ז נוסף על כל הג"ל יש לנו תבלין נוסף שאין חשש כמה שיקרא הקאופרטיב גם על שם הדתיים, והיינו מכיון דשותפי ניגוה ולא יקרא על שמם לבד.

ד) ובה אזכיר דברי הרמ"א בשו"ע שם (סי' רמ"ה סעי' ב') שפוסק דזה שצריכים להתנות הוא דוקא בשותפות שכל אחד עוסק ביומו. אבל כששניהם עוסקים ביחד כל ימי החול ובשבת עסק הא"י לבדו מותר לחלוק עמו כל השכר דא"י ארעתא דנפשיה קא עביד ואין הישראל נהגה במלאכתו בשבת כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות ומ"מ לא יטול שכר שבת אלא בהבלעה עם שאר הימים ע"כ ודברי רמ"א אלה מחזקים ביותר דברי לעיל

עכ"ד, לדעתי זה הוא חשוב ודבר נחמד עכ"ל הבנ"י.
ועיינתי בגוף ספר ש"ת שמן המור (להרב מוהר"ר
מרדכי רוביין שהיה רב בחברון) והוא לו בחיד סימן
ט"ו, וראיתי שמביא זאת בשם הרב הגדול כמהר"י
זאבי ז"ל (שהיה ג"כ רב בחברון, ומוזכר במראה
הפנים בירושלמי פ"ד דתענית ה"ב) ממ"ש בספרו
אורים גדולים בלימוד כ"ד, ומסמך זאת בעפ"י מה
שאמרו בשבת ב"רפ כלל גדול, שלהכי כתיב בלשון
כלל גדול מפני שענשו גדול מדבר אחר (שבועית)
שנאמר בו כלל, וה"נ אמרו להכי באו חכמים להניחו
זה השם על שבת שלפני הפסח כדי להוציא מלב
ההמון טעותם של צדוקים, ולהשמיץ אל ההמון
דאיכא אבתריה שבת קטן ממנו דהיינו סמוך ונראה
לו יו"ט הראשון של פסח, שגם יו"ט נקרא שבת אלא
שזה גדול בעונשו וזה קל בעונשו דהיינו יום טוב
שהוא בלאו אמנם שבת מיקרי וקרא דוספרתם וכו'
אינו שבת בראשית עיי"ש. ועיין במנחות ד' ס"ה
וכרמב"ם פ"ו מה' תמידין ומוספין ה"א התשובות
לצדוקים.

ב) **ברצוני** בזה להוסיף נימוק חדש על כך
שנקרא שבת הגדול מה שנראה לי לומר
בעפ"י דבר מענין שכותב הב"ח בביאור טעמו של
הסור בזה.

הסור בסימן ת"ל מנמק הטעם ששבת שלפני הפסח
קורין אותו שבת הגדול בזה"ל: לפי שנעשו
בו גם גדול שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב
בעשור לחדש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה
לבית, הפסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה'
כדאייתא בסדר עולם, ונמצא ש' בחדש הזה היה
שבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו
בכרעי מסתו, ושאלום המצרים למה לכם, והשיבו
לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שיניהם
קהות על ששוחטין אלהיהן ולא היו רשאים לומר
להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול
עכ"ל הסור.

ומקשה על זה הב"ח דלמה שיניהם קהות עכשיו
ביותר, וכי לא היו המצרים יודעין
שישראל שוחטין ואוכלים אלים וכבשים בכל יום
ויום?

ו**כותב הב"ח** לתרץ שישראל הודיעו למצרים
שמצות השם עלינו לשחטו למטה כי בזה
ישחט גם למעלה, וזהו על ששחטו את אלהיהן,
דאת מרבה גם אלהיהן למעלה, זאת אומרת שהודיעו
להן כי שחיטה זו שונה מכל השחיטות ששוחטין כל
השנה, וכי על ידי שחיטה זו שלמטה ישחטו בציווי
השם גם אלהיהן שלמעלה.

דאסור, אלא כל המדובר הוא כשרצון הדתיים
שיסדרו שלא יצטרך שום יהודי לחלל את השבת
בדרך האסור, וישנו גם הדרך לכך, ורק היהודים
המורמים לחלל שבת אין רצונם בסידור כזה
ובהפקירא נוחא להו ואין ביכלת הדתיים למחות
בידם על כך, כמו שאין לצערנו בכלל ביכלת
להעמיד הדת על תלה, באופן כזה הוא שכתבנו
להתיר השותפות כנ"ל.

בתקוה שיושב מרום יפקח עיניהם העוזרות של
מחללי שבתות ויסיר מאתם ערלת לבבם,
ויתעוררו לשוב בתשובה שלימה לפני אבינו
שבשמים להשיב משבת רגלם ולמנוע את עצמם
מעשות חפצם ביום שבת קדש, ואשרי אנוש יעשה
זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר
ידו מעשות כל רע, הוא במרומים ישב לזכות לחון
הנבואי הגדול של: אז תתענג על ה' והרכנתיך על
כמתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה'
דבר.

הגני בכבוד רב ובכרחה מרובה
אליעזר יהודה וולדינברג

סימן כא

דרשה לשבת הגדול

(נשאתיה בכיהכ"ג של חניכי בני הישיבות גשה"ח
בי"ב ניסן תשנ"ג)

הרבה טעמים נאמרו ונכתבו על זה שקוראים שבת
זה של לפני פסח בשם "שבת הגדול", חלק
גדול בתובים בגוי"כ הסור והשו"ע או"ח סימן ת"ל
ונוספו במפרשים עוד כמה טעמים.

א) **אזכיר** אחד מהם בגלל הגימה המיוחדת שבו,
והוא זה מה שראיתי בספר בני יששכר
במאמר שבת הגדול אות ב' שכותב וז"ל: מצאתי
ראיתי טוב טעם בש"ת שמן המור בשם גדול ספרדי
אחד נק' הרב מ' מרדכי זאב, דהנה וספרתם לכם
ממחרת השבת באה הקבלה ממחרת יומא טבא, דיו"ט
נקרא ג"כ שבת, והאפיקורסים שאינם מאמינים
בקבלת תורה שבע"פ נתפקרו בזה, והנה הרבה
ענינים עשו חז"ל לפרסם הדבר ולהוציא מלב
המינים, ע"כ גם זאת עשו להביר וקראו לשבת
שלפני הפסח שבת הגדול מכלל דאיכא שבת קטן
בשבוע הבאה, היינו יו"ט הראשון של פסח שנקרא
ג"כ שבת ששבתתו הוא קטן משבתת יום השבת